

**Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta**

Katedra křesťanské sociální práce

Bakalářská práce

2010

Petra Kadlecová

**Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta**

Katedra křesťanské sociální práce

Sociální a humanitární práce

Petra Kadlecová

**Dětská práce jako forma porušování
základních lidských práv**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Ing. Květoslava Princová

2010

*Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala
samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.*

.....

Podpis autora práce

Poděkování

Děkuji vedoucímu absolventské práce paní Mgr. Ing. Květoslavě Princové za konzultace, cenné rady a odborné vedení.

Obsah

ÚVOD	9
1 <u>DEFINICE ZÁKLADNÍCH POJMŮ</u>	11
1.1 DÍTĚ	11
1.2 DĚTSKÁ PRÁCE	11
1.3 SOCIÁLNÍ PRÁCE	12
1.4 LIDSKÁ PRÁVA	13
1.4.1 HISTORIE POJMU	13
1.4.2 NEDOTKNUTELNÁ PRÁVA JEDNOTLIVCE	14
1.5 MECHANISMY KONTROLY LIDSKÝCH PRÁV	14
1.5.1 PRÁVNÍ RŮZNOST PLATNOSTI LISTIN	15
1.5.2 PŘÍMÁ POUŽITELNOST PRAVIDLA	16
2 <u>DOKUMENTY TÝKAJÍCÍ SE LIDSKÝCH PRÁVY</u>	17
2.1 VŠEOBECNÁ DEKLARACE LIDSKÝCH PRÁV A CHARTA OSN	17
2.2 DEKLARACE PRÁV DÍTĚTE	18
2.3 ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE	19
2.4 DALŠÍ SOUVISEJÍCÍ DOKUMENTY	21
2.5 ENCYKLIKA CARITAS IN VERITATE A LIDSKÁ PRÁVA	22
3 <u>DĚTSKÁ PRÁCE A JEJÍ SOCIÁLNÍ DOPADY</u>	24
3.1 NEJČASTĚJŠÍ PŘÍČINY DĚTSKÉ PRÁCE	26
3.1.1 CHUDOBA	26
3.1.2 STRUKTURÁLNÍ SOCIÁLNÍ NEROVNOSTI	27
3.1.3 ZAOSTALÝ VZDĚLÁVACÍ SYSTÉM	27
3.1.4 TRADICE	27
3.1.5 ZADLUŽENÍ RODIČŮ	28
3.2 MÝTY O DĚTSKÉ PRÁCI	28
3.2.1 HLAVNÍ DŮVOD DĚTSKÉ PRÁCE - CHUDOBA	29

3.2.2	NEZBYTNOST DĚTSKÉHO PLATU	29
3.2.3	DŮLEŽITOST PRÁCE	30
3.2.4	PROPUŠTĚNÍ DĚTÍ Z PRACOVNÍHO PROCESU	30
3.2.5	VHODNOST DĚTSKÝCH PRACOVNÍKŮ	31
3.2.6	ODSTRANĚNÍ NEJHORŠÍCH FOREM DĚTSKÉ PRÁCE	31
3.3	ODVĚTVÍ DĚTSKÉ PRÁCE A JEJÍ ZNEUŽÍVÁNÍ	32
3.3.1	ZEMĚDĚLSTVÍ, RYBOLOV, MYSLIVOST A LESNICTVÍ	32
3.3.2	OZBROJENÉ KONFLIKTY – DĚTŠTÍ VOJÁCI	33
3.3.3	KOMERČNÍ SEXUÁLNÍ ZNEUŽÍVÁNÍ DĚTÍ	34
3.3.4	DOMÁCÍ PRÁCE	35
3.3.5	PRŮMYSLOVÁ VÝROBA	35
3.3.6	DOBÝVÁNÍ NEROSTNÝCH SUROVIN	36
3.3.7	OBCHODOVÁNÍ S DĚTMI	36
3.4	DĚTSKÁ PRÁCE V DĚJINÁCH	37
3.5	DĚTSKÁ PRÁCE A JEJÍ SOCIÁLNÍ DOPADY	38
3.5.1	SOCIÁLNÍ DOPADY VE SPOLEČNOSTI	39
3.5.2	SOCIÁLNÍ DOPAD NA VÝVOJ DÍTĚTE	39
4	<u>ŘEŠENÍ DĚTSKÉ PRÁCE NA MEZINÁRODNÍ ÚROVNI</u>	42
4.1	MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE OSN ELIMINUJÍCÍ DĚTSKOU PRÁCI	44
4.1.1	OSN	45
4.1.2	ILO	45
4.1.3	UNICEF	47
4.2	ÚMLUVY TÝKAJÍCÍ SE ODSTRANĚNÍ DĚTSKÉ PRÁCE	48
4.2.1	ÚMLUVA O ZÁKAZU NEJHORŠÍCH FOREM DĚTSKÉ PRÁCE	49
4.2.2	ÚMLUVA ILO O NUCENÉ NEBO POVINNÉ PRÁCI	50
4.2.3	ÚMLUVA ILO O ODSTRANĚNÍ NUCENÉ PRÁCE	50
4.2.4	ÚMLUVA O NEJNIŽŠÍM VĚKU PRO VSTUP DO ZAMĚSTNÁNÍ	50
4.3	LIDSKÁ PRÁVA A ŘEŠENÍ PROBLÉMU CHUDOBY	52
4.3.1	ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ	52
4.3.2	ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ A DĚTSKÁ PRÁCE	53
5	<u>SOCIÁLNÍ DOPADY PORUŠOVÁNÍ LIDSKÝCH PRÁV A AKTIVITY VYBRANÝCH ORGANIZACÍ OSN</u>	54
5.1	NEJČASTĚJŠÍ DŮVODY PORUŠOVÁNÍ LIDSKÝCH PRÁV	55

5.2	SITUACE – INDIE	55
5.2.1	ILO AKTIVITY	58
5.2.2	UNICEF AKTIVITY	59
5.3	SITUACE – BANGLADÉŠ	60
5.3.1	ILO AKTIVITY	62
5.3.2	UNICEF AKTIVITY	63
5.4	SITUACE - SRÍ LANKA	63
5.4.1	ILO AKTIVITY	65
5.4.2	UNICEF AKTIVITY	66
<u>ZÁVĚR</u>		68
<u>SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ</u>		70
<u>SEZNAM PŘÍLOH</u>		80

Seznam zkratek

EU	Evropská unie The European Union
ILO	Mezinárodní organizace práce The International Labour Organisation
IPEC	Mezinárodní program na odstranění dětské práce International Programme on the Elimination of Child Labour
NCLP	Národní politika dětské práce The National Child Labour Policy
NCPA	Národní úřad na ochranu dětí The National Child Protection Authority
NFE	Neformální vzdělávání Non-formal Education
NGO	Nevládní organizace Non-governmental organisation
OHCHR	Úřad vysokého komisaře OSN pro lidská práva Office of the High Commissioner for Human Rights
OSN	Organizace spojených národů The United Nations
UNICEF	Dětský fond OSN The United Nations Children's Fund

Úvod

Problematika zneužívání dětské práce je aktuálním tématem mnoha rozvojových zemí, které je diskutováno na národních, tak i mezinárodních úrovních. Jde o závažný problém s nutností okamžitého řešení, jelikož je zapojování dětí do pracovního procesu mnohdy provázeno hrubým porušováním práv dítěte. Práva dítěte jsou nedílnou součástí problematiky lidských práv. Princip lidských práv je spolu s principem sociální spravedlnosti klíčovým principem pro sociální práci, která hraje v souvislosti s podporou a ochranou lidských práv důležitou roli. I přes existenci instrumentů zaručujících lidská práva, zůstává otázka porušování lidských práv stále nevyřešená. Jak píše papež Benedikt XVI. ve své encyklice *Caritas in veritate*: „*Jsme dnes svědky tíživého protikladu. Zatímco na jedné straně jsou vymáhána práva, jež mají ráz libovolnosti a postradatelnosti, a vznáší se nárok na jejich uznání a šíření veřejnými strukturami, na druhé straně jsou zneužívána a porušována elementární a základní práva velké části lidstva.*“ Cílem bakalářské práce je dokázat, že prosazování lidských práv zásadně zlepšuje situaci v oblasti dětské práce. V bakalářské práci jsem se zaměřila na popis problému dětské práce, na odvětví, ve kterých jsou děti nejčastěji zaměstnávány, příčiny dětské práce a mýty, které v souvislosti s dětskou prací převládají mezi nezasvěcenými lidmi. Dále se práce týká historie dětské práce, dopadů využívání dětí k práci na jejich vývoj a dopady ve společnosti. Jsou jmenovány nejvýznamnější dokumenty týkající se lidských práv a mechanismy jejich kontroly. Dále je nastíněna situace porušování lidských práv v souvislosti s dětskou prací v Indii, Bangladéši a na Srí Lance, jelikož Jižní Asie¹ patří mezi nejvíce zasažené oblasti světa. V rámci těchto zemí jsou popisovány aktivity významných organizací Spojených národů, které velkou měrou přispívají k odstranění dětské práce. Mezi tyto organizace patří Mezinárodní organizace práce a Dětský fond Organizace spojených národů.

Problematika dětské práce úzce souvisí s několika negativními sociálními jevy ve společnosti, mezi které patří např. chudoba, negramotnost, sociální vyloučení, nedokonalý systém sociální ochrany, nefunkční vzdělávací systém aj. Je zapotřebí

---

¹ Regionální geografická oblast Jižní Asie zahrnuje Pákistán, Indii, Bangladéš, Nepál a Bhútán.

dlouhodobé a systematické činnosti vedoucí k jejich eliminaci, která se také týká „sociálních pracovníků“ organizací nejrůznějších typů. Je nutné si uvědomit, že by se sociální práce měla primárně zasazovat o dodržování lidských práv člověka. Měla by hájit lidskou důstojnost, podporovat a vést k soběstačnosti.

Práce je teoretická, založená na sběru, analýze a zpracování dat. Při práci jsem studovala z materiálů v anglickém jazyce, tudíž je většina textu založená na vlastním překladu. Z důvodu podobnosti témat Bakalářské a Absolventské práce, jsou některé kapitoly shodné.

1 Definice základních pojmů

Následující úvodní podkapitoly se z důvodu lepší orientaci v textu týkají pojmů, které jsou užívány v souvislosti s tématem dětské práce. V podkapitolách jsou vysvětleny pojmy, jako dítě, dětská práce, sociální práce, lidská práva a mechanismy kontroly lidských práv.

1.1 Dítě

Podle Úmluvy o právech dítěte se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve. Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, se zavazují respektovat a zabezpečit práva stanovená touto úmluvou každému dítěti nacházejícímu se pod jejich jurisdikcí² bez jakékoli diskriminace podle rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního, etnického nebo sociálního původu, majetku, tělesné nebo duševní nezpůsobilosti, rodu a jiného postavení dítěte nebo jeho rodičů nebo zákonných zástupců.³

1.2 Dětská práce

Účast dětí nebo mladistvých v práci, která nemá vliv na jejich zdraví a osobní rozvoj nebo nenarušuje jejich vzdělávání, je obecně považována za něco pozitivního. Tyto druhy činností přispívají k rozvoji dětí a péče o jejich rodiny, poskytují jim

---

² Soudní pravomoc.

³ Podle Úmluvy o právech dítěte, 104/1991, čl.1 a 2.

znalosti a zkušenosti. V neposlední řadě jim pomáhají připravit se na dobu svého dospělého života, aby se staly produktivními členy společnosti.⁴ Úmluva Mezinárodní organizace práce (dále jen ILO) o nejnižším věku pro vstup do zaměstnání definuje pojem „dětská práce“ jako práci, jenž je vykonávána dětmi, které jsou pod minimální věkovou hranicí pro vstup do zaměstnání. Nejnižší věk pro vstup do jakéhokoli druhu zaměstnání či pro výkon práce, který svou povahou či okolnostmi, za nichž jsou vykonávány, ohrožuje zdraví, bezpečnost nebo mravnost mladistvých, nesmí být nižší než 18 let⁵. Jde o práci, která připravuje děti o jejich dětství, jejich potenciál a důstojnost, což je škodlivé pro jejich duševní a fyzický vývoj. Týká se to práce, která: je psychicky, fyzicky, sociálně a morálně nebezpečná a škodlivá pro děti; zasahuje do jejich školní docházky; připravila o možnost školní docházky; zapříčinila předčasné ukončení školní docházky; vyžaduje kombinovat školní docházku s příliš dlouhou a těžkou prací.⁶

1.3 Sociální práce

Sociální práce je definována jako práce, která podporuje sociální změnu, řešení problémů v mezilidských vztazích a posiluje a osvobozuje lidi za účelem naplnění jejich osobního blaha.⁷ „Užívaje teorií lidského chování a sociálních systémů, sociální práce zasahuje tam, kde se lidé dostávají do kontaktu se svým prostředím. Pro sociální práci jsou klíčové principy lidských práv a společenské spravedlnosti.“⁸

---

⁴ Srov. About child labour. [online]. [cit. 2010-02-02]. Dostupné z: <<http://www.ilo.org/ipec/facts/lang--en/index.htm>>.

⁵ Podrobněji viz. podkapitola 4.2.

⁶ Srov. About child labour. [online]. [cit. 2010-02-02]. Dostupné z: <<http://www.ilo.org/ipec/facts/lang--en/index.htm>>.

⁷ Srov. Definice sociální práce. [online]. [cit. 2010-04-29]. Dostupné z: <<http://socialnirevue.cz/item/definice-socialni-prace>>. Tato mezinárodní definice sociální práce je překlad definice sociální práce schválené Mezinárodní federací sociálních pracovníků. Tato definice nahrazuje původní definici, přijatou v roce 1982. Sociální práce 21. století je dynamická a neustále se vyvíjí, a proto by neměla být žádná definice považována za vyčerpávající.

⁸ Tamtéž.

1.4 Lidská práva

Definice lidských práv se liší v závislosti na zdrojích. Podle Hendrycha jsou lidská práva „základními, přirozenými právy člověka jako lidské bytosti. Jejich vymezení zároveň znamená postavení člověka v organizované společnosti. Jako celek jsou tato práva nezrušitelná, nepromlčitelná, nezadatelná a nezcizitelná, dá se říci věčná. lidská práva jsou přiznávána každému bez ohledu na státní občanství.“⁹ Šilhánová definuje lidská práva jako „eticko-právní principy, které si lidé postupně utvářeli, uvědomovali a formovali na cestě za humánní a demokratickou společností.“¹⁰ Donnelly říká, že „lidská práva jsou práva, která má každý jakožto lidská bytost. Jako taková jsou pro všechny stejná, protože jsme všichni lidskými bytostmi. Proto jsou také tato práva nezcizitelná, neboť nikdo z nás, ať už koná jakkoliv, nemůže být ničím jiným než lidskou bytostí.“¹¹

1.4.1 Historie pojmu

Lidská práva nejsou výhradně otázkou dnešní doby, ale zabývali se jimi už významní myslitelé starověku, především Platón ve svém díle *Politeia* nebo svatý Augustin Aurelius ve svém spisu *Civitas dei*. Nejstarší lidskoprávní listinou je Magna Charta Libertatum.¹² Další listinou, která se později stala stěžejním dílem pro další určení základních práv člověka a základem demokracie, byla Deklarace práv člověka a občana. Poprvé v ní byly prohlášeny zásady, které v současné době pokládáme za nesporné. Deklarace obsahuje práva člověka, která označuje jako přirozená, nezcizitelná a posvátná. Lidé se rodí a zůstávají svobodnými a rovnými ve svých právech.¹³ V letech 1945-1948 přijalo a vyhlásilo Valné shromáždění Organizace spojených národů (dále

---

⁹ Hendrych, D. a kol.: *Právní slovník*. C.H.Beck., str. 308, cit. podle: KNYTLOVÁ, T., *Lidská práva a problematika jejich porušování ve vybraných rozvojových zemích*. Diplomová práce.

¹⁰ Šilhánová, L. *Besedy o lidských právech se žáky 8. a 9. roč. základních škol a se studenty středních škol a učilišť*. Český helsinský výbor. str. 16, cit. podle: HANÁKOVÁ, V., *Dětská práce v Indii*. Diplomová práce.

¹¹ DONNELLY, J., *Human Rights, Democracy and Development*. [online]. [cit.2009-04-20]. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/pdfplus/762667.pdf>>. HANÁKOVÁ, V., *Dětská práce v Indii*. Diplomová práce.

¹² Srov. ZOUBEK, V., *Lidská práva – globalizace – bezpečnost*, s. 217.

¹³ Srov. Deklarace práv člověka a občana. [online]. [cit. 1.2.2010]. Dostupné z: <<http://icv.vlada.cz/cz/tema/deklarace-prav-cloveka-a-obcana-60939/tmplid-560/>>.

jen OSN) Všeobecnou deklaraci lidských práv a chartu OSN. Tyto nezávazné dokumenty jsou uceleným souborem právních norem na ochranu lidských práv.¹⁴

1.4.2 Nedotknutelná práva jednotlivce

„Objektivním kritériem, které dovoluje odlišit nedotknutelná práva od ostatních lidských práv, je formální přítomnost klauzule¹⁵ která výslovně zakazuje jakékoli odstoupení od určitých práv a kterou obsahují úmluvy s obecnou působností.“¹⁶ Nedotknutelná práva jsou individuálními právy člověka. Patří mezi ně: právo na život; právo nebýt mučen; právo nebýt uvržen do otroctví, nevolnictví, nucené nebo povinné práce a právo na zákaz zpětné účinnosti trestního zákona. Pouze nedotknutelná práva vyvolávají absolutní povinnosti států: normy, které je upravují, jsou všestranně závazné a zakazují státům neúplné uplatňování. Ostatní lidská práva, jež lze označit za práva „podmíněná“ nebo „obyčejná“, požívají relativní ochrany: jsou buď způsobilá k derogaci¹⁷, nikoli však k omezování nebo současně způsobilá k derogaci a omezování, přičemž omezení mohou být specifická nebo obecná. Jejich výkon tedy více či méně závisí na rozsahu škodlivého chování a na přísnosti prováděné kontroly.¹⁸

1.5 Mechanismy kontroly lidských práv

Mezinárodní mechanismy kontroly lidských práv se dělí do dvou velkých kategorií podle toho zda mají, anebo nemají závaznou povahu, na techniky soudního typu¹⁹ a mimosoudní techniky. Techniky soudního typu jsou málo běžné avšak umožňují rozhodnutí vydaná podle práva a právně závazná. Nabízejí účinnou záruku lidských práv a činí individuální stížnosti smysluplnými. Techniky mimosoudního

---

¹⁴ Srov. Lidská práva. [online]. [cit. 1.2.2010]. Dostupné z : <<http://www.osn.cz/lidska-prava/>>.

¹⁵ Doložka, omezující podmínka.

¹⁶ SUDRE, F., *Mezinárodní a evropské právo lidských práv*, s. 135.

¹⁷ Zrušení nebo omezení právního předpisu.

¹⁸ Srov. SUDRE, F., *Mezinárodní a evropské právo lidských práv*, s. 135-136.

¹⁹ Soudní kontrolu uplatňování svých ustanovení zavádějí jen dvě regionální úmluvy – Evropská a Americká úmluva o lidských právech.

typu²⁰ nemají závaznou povahu a nikdy nevyústí v právně závazná rozhodnutí. Patří mezi ně např. uvalení embarga; zákaz pro jednotlivé státy, aby danému státu odpouštěly dluhy aj. Existují dva velké typy kontroly, a to dohled nad stížnostmi²¹ a dohled nad zprávami^{22, 23}.

1.5.1 Právní různost platnosti listin

Různé označování textů listiny²⁴ obsahuje právně velmi různorodé instrumenty. Je důležité rozlišovat texty, které nejsou způsobilé státy vázat, a texty, které k tomu způsobilé jsou. Deklaratorní texty²⁵ nejsou právně závaznými instrumenty²⁶, jsou rezolucemi²⁷, které mají hodnotu doporučení. Tato doporučení nejsou jednotlivě schopna vytvořit právní pravidlo, ale podílejí se na formování procesu práva tím, že přispívají k utváření obyčejových norem.²⁸

Pouze smluvní texty mohou být závazné a vyjadřovat vůli států k tomu, výslovně převzít závazky v oblasti lidských práv. Ještě dříve, než se v daném státě začne poukazovat na porušování lidských práv, je třeba se ujistit, že dotýčný stát je tou či onou úmluvou na ochranu lidských práv právně vázán. K tomu musí být splněny dvě podmínky. Stát musí být v první řadě stranou úmluvy, a tedy předtím projevit svůj souhlas být jí vázán. Většina úmluv o lidských právech s obecnou působností upravuje dva způsoby projevu souhlasu státu, podpis a ratifikaci, nebo přístup. Za druhé, úmluva musí vstoupit v platnost, aby její ustanovení přešla do mezinárodního právního řádu. Tento vstup v platnost závisí na uložení stanoveného počtu ratifikačních listin či listin o přístupu.²⁹

---

²⁰ Používají se v rámci univerzálních instrumentů o lidských právech.

²¹ Týká se konkrétních skutečností, které zakládají údajná porušení určitých smluvních závazků daným státem.

²² Metoda dohledu nad zprávami dovoluje kompetentnímu orgánu posuzovat pouze obecné situace. Tato metoda ukládá povinnost státům poskytovat informace o zákonodárných, administrativních nebo soudních opatřeních, za účelem uplatnění mezinárodního ustanovení na ochranu lidských práv.

²³ Srov. SUDRE, F., *Mezinárodní a evropské právo lidských práv*, s. 315 a 331.

²⁴ Deklarace, Charta, Úmluva, Pakt, Akt.

²⁵ Mezinárodní deklarace.

²⁶ Tato obecná poznámka platí pro deklarace univerzálních mezinárodních organizací (Všeobecná deklarace lidských práv aj.) i organizací regionálních (Americká deklarace práv a povinností člověka aj.), deklarace nevládních organizací nebo soukromých iniciativ (Islámská deklarace aj.)

²⁷ Usnesení.

²⁸ Srov. SUDRE, F., *Mezinárodní a evropské právo lidských práv*, s. 93.

²⁹ Srov. Tamtéž. s. 97.

Lidská práva vyhlášená v mezinárodním měřítku jsou způsobilá vnutit se danému státu pouze tehdy, jsou-li splněny tři podmínky. Musí je upravovat text závazné povahy, tento text musí vstoupit v platnost a dotyčný stát jej předtím ratifikoval nebo k němu přistoupil. Ovšem i za těchto okolností, kdy závazný text pro dané státy vstoupil v platnost, některá v něm vyhlášená práva zavazovat uvedené státy nebudou a to prostřednictvím výhrad³⁰ a prohlášení o výkladu³¹. Smyslem výhrad a prohlášení o výkladu je usnadnit přijetí mnohostranných³² úmluv a napomoci rozšíření jejich působnosti, aniž by tím utrpěla jejich celistvost.³³

1.5.2 Přímá použitelnost pravidla

Účinky práva priznaného ustanovením mezinárodního textu jsou větší, pokud je mezinárodní pravidlo přímo použitelné. Jednotlivec se ho pak může přímo dovolat před vnitrostátními soudními orgány, a to jak ke zpochybnění normativních ustanovení vnitrostátního práva, tak individuálních aktů. Přímá použitelnost mezinárodního pravidla závisí na dvou kumulativních podmínkách. V první řadě se předpokládá, že mezinárodní pravidlo nepotřebuje být ke své použitelnosti zavedeno do vnitrostátního právního řádu speciálním ustanovením. Otázka „recepce“³⁴ smluvního pravidla přísluší do ústavního režimu státu, jenž vymezuje obecný postoj státu k mezinárodnímu právu. Úmluva je do vnitrostátních právních řádů inkorporována, a to buď přímo, na základě vnitrostátních ústavních ustanovení nebo převedena do vnitrostátního právního řádu zvláštním zákonem. Její postavení pak může být nadústavní, ústavní, podstavní avšak nadzákonné nebo na úrovni zákona. Druhá podmínka se týká samostatného smluvního instrumentu a štěpí se ve dvě. Za prvé, přímé účinky mezinárodní normy zůstávají výjimkou a odvozují se od úmyslu sjednat práva přímo pro jednotlivce, které vyjádřily smluvní strany. Za druhé, dotyčné pravidlo musí být dostatečně přesné, a to jak ve svém předmětu, tak i ve své formě, aby mohlo být přímo použitelné ve vnitrostátním právním řádu bez doplňkových prováděcích opatření.³⁵

---

³⁰ Ujednání, např. vedlejší ujednání ve smlouvě, kterým jedna strana jednostranně upravuje práva a povinnosti tak, jak to není u samotné smlouvy obvyklé.

³¹ Autoritativní orgán rozhodující o výkladu právní normy.

³² Vícestranný právní úkon, který obsahuje vzájemně shodné projevy vůle stran, které směřují k vzniku, změně či zániku práv a povinností.

³³ Srov. SUDRE, F., *Mezinárodní a evropské právo lidských práv*, s. 97-100.

³⁴ Přijetí smluvního pravidla.

³⁵ Srov. SUDRE, F., *Mezinárodní a evropské právo lidských práv*, s. 118-119.

2 Dokumenty týkající se lidských právy

Problematika lidských právy v jednotlivých zemích je otázkou převážně zákonodárství dané země. Existuje ale několik mezinárodních úmluv, k jejichž plnění se zavázala většina států světa. Avšak i přes existující právní instrumenty poskytující ochranu lidských právy se stále setkáváme s jejich porušováním. Mezi základní dokumenty týkající se lidských právy, zvláště pak právy dítěte, patří Všeobecná deklarace lidských právy a Charta Organizace spojených národů (dále jen OSN), Deklarace právy dítěte a Úmluva o právech dítěte. Tato kapitola také popisuje některé postoje papeže Benedikt XVI. k problematice porušování lidských právy.

2.1 Všeobecná deklarace lidských právy a Charta OSN

Všeobecná deklarace lidských právy je ucelený soubor právních norem na ochranu lidských právy. Je to univerzální a mezinárodně uznávaný kodex, který mohou přijmout všechny národy a každý člověk se na něj může odvolávat.³⁶ OSN definovala širokou škálu právy, které jsou mezinárodně přijímány. Zahrnuje práva ekonomická, sociální, kulturní, občanská a politická.³⁷ Zároveň byly vytvořeny mechanismy zajišťující ochranu těchto právy a mechanismy, které podporují vlády při jejich naplňování.³⁸ Základem souboru je Charta OSN a Všeobecná deklarace lidských právy³⁹,

---

³⁶ Srov. Lidská práva. [online]. [cit. 2010-01-02]. Dostupné z: <<http://www.osn.cz/lidska-prava/>>.

³⁷ Mezinárodní pakt o ekonomických, sociálních a kulturních právech a Mezinárodní pakt o občanských a politických právech. Tyto dohody z roku 1966 rozšiřují ustanovení Všeobecné deklarace tím, že z nich vyplývají právně závazné povinnosti a ustavují orgány pověřené dohledem nad jejich dodržováním. Všeobecná deklarace spolu s mezinárodními paktů lidských právy a opčními protokoly k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech tvoří Mezinárodní listinu lidských právy. Součástí paktu jsou dva protokoly. První opční protokol z roku 1966 představuje procedurální nástroj, který přiznává jednotlivcům petiční právo. Druhý opční protokol z roku 1989 usiluje o zrušení trestu smrti a zatím k němu přistoupilo 50 států.

³⁸ Srov. Lidská práva. [online]. [cit. 2010-01-02]. Dostupné z: <<http://www.osn.cz/lidska-prava/>>.

³⁹ Všeobecná deklarace lidských právy. Dostupné z: <<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>>.

kteře přijalo Valné shromáždění v letech 1945 a 1948. Tyto dokumenty byly postupně rozšiřovány a dnes obsahují i ochranu žen, dětí, tělesně či duševně postižených, ochranu menšin, migrujících pracovníků a dalších ohrožených skupin.⁴⁰

Práva byla rozšiřována díky přelomovým rozhodnutím Valného shromáždění, postupně byla prosazena jejich všeobecná platnost, nedělitelnost a soulad s rozvojem a demokratizací. Světová veřejnost byla prostřednictvím vzdělávacích kampaní vytrvale informována o svých nezcizitelných právech, školicí programy a technická pomoc OSN umožnily celé řadě států zlepšit soudní a trestní systémy. Systém monitorování dodržování lidských práv si získal značnou podporu a respekt ze strany členských států.⁴¹

2.2 Deklarace práv dítěte

Deklaraci práv dítěte⁴² byla přijala 20. 11. 1959. Znovu⁴³ byla vyhlášena víra v základní lidská práva, v důstojnost a hodnotu lidské osobnosti. Deklarace uvádí, že dítě potřebuje pro svou duševní a tělesnou nezralost zvláštní péči a právní ochranu před narozením a po něm, a že je lidstvo povinno dát dětem to nejlepší. Deklarace práv dítěte vychází z respektu Charty Spojených národů, kterým je uznání přirozené důstojnosti a rovných a nezcizitelných práv všech, tedy i dětí.⁴⁴ Byla vyhlášena za účelem:

„Aby děti mohly prožít šťastné dětství, užívat práv a svobod zde uvedených ku prospěchu vlastnímu i prospěchu společnosti a vyzývá rodiče, muže i ženy a dobrovolné organizace, místní úřady a vlády zemí, aby uznali tato práva a snažili se dosáhnout jejich dodržování cestou zákonodárných a jiných opatření prováděných postupně s těmito zásadami“ ... „Dítě požívá zvláštní ochrany. Zákon a ostatní opatření necht' mu poskytují příležitost i prostředky k tomu, aby se mohlo rozvíjet fyzicky, duševně, morálně, duchovně a sociálně zdravým způsobem a v podmínkách svobody a důstojnosti. Nejvyšším měřítkem zákonodárné činnosti v této oblasti je zájem dítěte. ... Dítě má nárok na vzdělání, které má být bezplatné a povinné, alespoň v začátečních stupních. Má mu být poskytnuta výchova, která pomáhá zvýšit jeho všeobecnou kulturní

---

⁴⁰ Srov. Lidská práva. [online]. [cit. 2010-01-02]. Dostupné z: <<http://www.osn.cz/lidska-prava/>>.

⁴¹ Tamtéž.

⁴² Nazývána také jako Charta práv dítěte.

⁴³ Některé záruky zajištěny již Ženevskou Deklarací práv dítěte z roku 1924.

⁴⁴ Srov. Deklarace práv dítěte. [online]. [cit. 2009-10-12]. Dostupné na: <<http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/tema/deklarace-prav-ditete-63749/>>.

*úroveň a umožní mu na základě stejných příležitostí rozvíjet jeho schopnosti, úsudek a smysl pro morální a sociální odpovědnost a stát se tak platným členem společnosti.*⁴⁵

Z velké části se problému dětské práce, a zvláště nejhorších forem dětské práce týká devátá zásada, která stanovuje, že:

*„Dítě má být chráněno před všemi formami nedbalosti, krutosti a vykořisťování. Nesmí být předmětem obchodu v žádné podobě. Dítě nesmí být přijato do zaměstnání před dosažením přiměřeného minimálního věku; v žádném případě mu nebude vnuceno nebo dovoleno vykonávat jakékoli povolání nebo zaměstnání, jež by mohlo škodit jeho zdraví nebo výchově, anebo by překáželo jeho tělesnému, duševnímu nebo morálnímu vývoji.*⁴⁶

2.3 Úmluva o právech dítěte

V New Yorku byla 20. listopadu 1989 Valným shromážděním jednomyslně přijata Úmluva o právech dítěte. Postupně ji ratifikovaly všechny státy světa (výjimkou jsou USA a Somálsko), a z historického hlediska se stala nejdříve přijatou smlouvou o lidských právech. Úmluva je formulována s přihlédnutím ke všem kulturním, náboženským, etnickým, politickým, ekonomickým a dalším odlišnostem mezi jednotlivými státy, národy a národnostními skupinami.⁴⁷

Jednotlivá práva formuluje tak, aby z nich bylo patrné, že jsou součástí celého komplexu práv, zajišťujících optimální rozvoj všech osobnostních předpokladů dítěte, a zároveň tak, aby se dílčí základní práva mohla stát oporou pro prostou ochranu života a alespoň základní rozvoj dětí v zemích, které jsou na nižším stupni společenského vývoje.⁴⁸

„Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují respektovat a zabezpečit práva stanovená touto úmluvou každému dítěti nacházejícímu se pod jejich jurisdikcí bez

---

⁴⁵ Deklarace práv dítěte. Zásada 2 a 7. [online]. [cit. 2010-04-15]. Dostupné z: <<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/deklarace-prav-ditete.pdf>>.

⁴⁶ Tamtéž. Zásada 9.

⁴⁷ Úmluva o právech dítěte. [online]. [cit. 1.2.2010]. Dostupné z: <<http://www.unicef.cz/index.php?pg=2&id=31&zp=17>>.

⁴⁸ Tamtéž.

*jakékoli diskriminace podle rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního, etnického nebo sociálního původu, majetku, tělesné nebo duševní nezpůsobilosti, rodu a jiného postavení dítěte nebo jeho rodičů nebo zákonných zástupců.*⁴⁹

Vlády na sebe vzaly přijetím Úmluvy o právech dítěte povinnost zařadit práva v ní obsažená do legislativních norem ve svých zemích. V pravidelných intervalech mají povinnost Výboru pro práva dětí OSN podávat podrobné zprávy o postupu implementace úmluvy a o stavu dětí ve svých zemích. Následně musejí zprávy před Výborem obhájit a následně sjednat nápravu v oblastech, ve kterých situace dětí není v souladu s úmluvou. Úmluva pokrývá 4 široké kategorie práv dítěte, jedná se o práva na život a přežití – zahrnují právo na život, přiměřenou životní úroveň, dále na bydlení, výživu, zdravotní péči atd.; práva na osobní rozvoj – zahrnují právo na vzdělání, svobodu myšlení a náboženství a přístup k informacím, právo na hru a zábavu; práva na ochranu – jedná se o právo na ochranu proti všem druhům krutosti, vykořisťování a zneužívání, svévolnému oddělení od rodiny, právo na ochranu proti poškozování v systému trestního práva; posledním souborem práv jsou práva participační – ta zahrnují právo dětí svobodně vyjádřit své názory a aktivně se zapojovat při řešení záležitostí, ovlivňující jejich život.⁵⁰ K této úmluvě přijalo v roce 2000 Valné shromáždění dva opční protokoly. Prvním je protokol, který se týká zapojování dětí do ozbrojených konfliktů, zakazuje přijímání dětí mladších 18 let do ozbrojených sil a jejich účast v bojích. Druhým protokolem je opční protokol týkající se prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie zaměřený na posílení mezinárodního zákazu obchodu s dětmi, dětské prostituce a dětské pornografie.⁵¹ Plnění Úmluvy o právech dítěte sleduje Výbor pro práva dítěte. Výbor, založený jako součást úmluvy, se pravidelně schází za účelem dohledu nad plněním smluvních závazků států. Výbor předkládá vládám a Valnému shromáždění návrhy a doporučení, jak je možné požadavkům úmluvy dostát. Výbor pro práva dítěte se poprvé sešel v roce 1991. Je složen z 10 expertů, kteří jsou voleni na 4 roky. Výbor je pověřen vedením trvalého

---

⁴⁹ Podle zákona č. 104/1991 Sb., Úmluvy o právech dítěte. Dostupné z: <<http://www.unicef.cz/index.php?pg=2&id=34&zp=1>>.

⁵⁰ Úmluva o právech dítěte. [online]. [cit. 3.2.2010]. Dostupné z: <<http://www.unicef.cz/index.php?pg=2&id=34&zp=1>>.

⁵¹ Srov. Úmluva o právech dítěte. [online]. [cit. 3.2.2010]. Dostupný z: <http://www.detskaprava.cz/pedagog/opravech_uumluva.asp>.

dialogu zahrnujícího všechny strany zabývající se rozvojem dětských práv. Důležitou roli hraje také spolupráce s dalšími organizacemi aktivními v této sféře např. Dětský fond Organizace spojených národů (dále jen UNICEF), Světová zdravotnická organizace (dále jen WHO), Mezinárodní organizace práce (dále jen ILO) a další. Smluvní strany úmluvy přijaly povinnost předkládat pravidelné zprávy přímo výboru. Úvodní zprávu je nutné podat do 2 let, periodické zprávy se podávají každých 5 let. Tyto zprávy mají být zveřejňovány a distribuovány na národní úrovni.⁵²

2.4 Další související dokumenty

Všeobecná deklarace lidských práv a další právní dokumenty OSN daly podnět ke vzniku řady regionálních dohod, jakými jsou Americká úmluva o lidských právech nebo Africká charta lidských práv a práv národů.

Na americkém území patří mezi dokumenty týkající se lidských práv Charta Organizace amerických států, přijata 30. dubna 1949 v Bogotě, a na ni navazující Americká úmluva o lidských právech podepsána 22. listopadu 1969 v San Chosé. Její preambule uvádí, že „základní práva člověka nejsou odvozena od jeho příslušnosti k danému státu, nýbrž jsou založena na rysech lidské osobnosti“, a dále, že režim individuální svobody a sociální spravedlnosti lze zavést pouze v rámci demokratických institucí.⁵³ Kontrolními orgány jsou Americká komise pro lidská práva a Meziamerický soud pro lidská práva.⁵⁴ Africká charta práv člověka a národů, přijata 28. června 1981 v Nairobi, jíž se často říká Banjulská charta, je lidskoprávním dokumentem závazným pro africké státy. V islámském světě je tímto dokumentem Všeobecná islámská deklarace lidských práv, vyhlášena 19. září 1981 v Paříži, z iniciativy Islámské rady pro Evropu. Podle islámské deklarace jsou lidská práva založená na boží vůli, jsou silně spojena s přesvědčením, že Bůh je tvůrcem zákona a zdrojem všech lidských práv. Jde tedy o listinu předepisující islám a nařizující božský zákon, deklarace muslimského

---

⁵² Srov. Úmluva o právech dítěte. [online]. [cit. 3.2.2010]. Dostupné z: <http://www.detskaprava.cz/pedagog/opravech_umluva.asp>.

⁵³ Srov. ZOUBEK, V., *Lidská práva – globalizace – bezpečnost*, s. 219.

⁵⁴ Srov. What is the IACHR? [online]. [cit. 2010-01-02]. Dostupné z: <<http://www.cidh.oas.org/what.htm>>.

náboženství a dogmatická deklaráce. Zatímco základním principem deklarací je zásada nediskriminace, předkládá islámská deklaráce princip rozlišování lidí na základě jejich náboženství a spočívá na základním rozdělení na muslimy a nemuslimy. Nade všemi závaznými normami mezinárodního práva dominuje islámské právo šaría. Islámské státy proto buď odmítly přistoupit k Paktům z roku 1966, např. Saudská Arábie, nebo k těmto textům připojily prohlášení či výhrady⁵⁵, zmiňující vyšší právní moc práva šaría, jako např. Írán.⁵⁶

2.5 Encyklika *Caritas in veritate* a lidská práva

Ve své encyklice *Caritas in veritate*⁵⁷ se papež Benedikt XVI. vyjádřil k problematice lidských práv v souvislosti s celkovým integrálním rozvojem lidstva.

Často se konstatuje souvislost mezi vymáháním práva na zbytečnosti, nebo dokonce na výstřelky či neřesti v bohatých společnostech, a nedostatkem jídla, pitné vody, základního vzdělání a zdravotní péče v některých oblastech zaostalého světa i na periferii velkých metropolí. Tato souvislost spočívá v tom, že jsou-li individuální práva zbavena rámce povinností, jež jim dávají plný smysl, stávají se pomatenými a spouštějí spirálu prakticky neomezených požadavků, zbavených jakýchkoli kritérií. Přílišné zdůrazňování práv ústí v opomíjení povinností. Povinnosti vymezují práva, protože poukazují na antropologický a etický rámec, jehož jsou práva součástí, aby se nestala svévolí. Povinnosti proto posilují práva: povinnosti podněcují k obraně a prosazování práv jako k úkolu, který je třeba přijmout ve službě dobru. Jsou-li však práva založena pouze na usneseních občanských shromáždění, mohou být kdykoli změněna a z obecného povědomí se poté vytrácí povinnost respektovat je a dodržovat.⁵⁸

Papež Benedikt XVI. poukazuje na důležitost uvědomění si vlastních povinností vzhledem k okolnímu světu, které se pojí se základními právy každého člověka. Jestliže na tyto povinnosti zanevřeme a budeme se dožadovat nových práv, která nám vyhovují a týkají se pouze zlomku lidí, původní práva a s nimi spojená také odpovědnost k ostatním ztratí svůj původní smysl a význam. Zabývá také porušováním důstojnosti lidské práce.

---

⁵⁵ Např. Írán a další muslimské státy požadují, aby Všeobecná deklaráce z r. 1948 byla novelizována - srov. ZOUBEK, cit. d., s. 220, pozn. 381.

⁵⁶ Srov. ZOUBEK, V., *Lidská práva – globalizace – bezpečnost*, s. 220-221.

⁵⁷ *Láska v pravdě*; vydána 7.7. 2009.

⁵⁸ BENEDIKT XVI., *Caritas in veritate*, s. 57-58.

Zdůrazňuje také přímou spojitost mezi chudobou a nezaměstnaností.⁵⁹ Tvrdí, že chudí lidé jsou v mnoha případech výsledkem porušování této důstojnosti, na jedné straně omezováním jejich možností a na straně druhé zlehčováním hodnoty práce a práv člověka, která z ní vyplývají. Jedná se o právo na spravedlivou mzdu nebo zabezpečení pracující osoby a jeho rodiny.⁶⁰

Co znamená slovo „důstojnost“, užitě v souvislosti s prací? Znamená práci, která je výrazem bytostné důstojnosti každého muže i ženy v každé společnosti: práci svobodně zvolenou, která účinně spojuje pracující muže i ženy s rozvojem jejich komunity; práci, která umožňuje pracujícím požívat respektu a být uchráněn před jakoukoli diskriminací; práci, která umožňuje uspokojit potřeby rodin a zajistit školní výchovu dětí, aniž jsou samy nuceny pracovat; práci, která umožňuje pracujícím svobodně se organizovat a dá zaznít jejich hlasu; práci, která ponechává dostatek prostoru na hledání vlastních kořenů v osobní, rodinné a duchovní rovině; práci, která pracujícím zaručuje důstojné živobytí, poté co odejdou do důchodu.⁶¹

V encyklice se papež Benedikt XVI. nezabývá přímo problematikou dětské práce, ale setkáváme se s ní v souvislosti s důstojností práce. Popisuje práci jako svobodně zvolenou činnost, při které má být pracující uchráněn jakéhokoli druhu diskriminace. Práce by měla také umožnit uspokojení potřeb rodiny a zajistit školní výchovu dětí, aniž by byly sami nuceny pracovat.

---

⁵⁹ Srov. Tamtéž. s. 81.

⁶⁰ Srov. Jan Pavel II., *Laborem exercens*, 8: loc. cit., 594-598 [Sociální encykliky 1891-1991, s. 314-316]. - srov. BENEDIKT XVI., cit. d., s. 82, pozn. 143.

⁶¹ BENEDIKT XVI., *Caritas in veritate*. s. 82.

3 Dětská práce a její sociální dopady

Dětská práce není novodobým problémem 21. století, v 19. a 20. století se tento problém týkal také Evropy a USA. Díky oficiálnímu zákazu se během průmyslové revoluce podařilo dětskou práci odstranit a zároveň došlo k zavedení povinné školní docházky. V současné době je zapojování dětí do pracovního procesu velice závažným problémem většiny společností rozvojových zemí, ale s některými pokleslými formami dětské práce, jako je např. dětská pornografie nebo prostituce, se můžeme setkat i v zemích rozvinutých. Problém zapojování dětí do pracovního procesu se nejvíce týká zemí Asie, Afriky i Latinské Ameriky. To však stále neplatí.⁶² Podle odhadů ILO je do práce zapojeno více než 350 milionů dětí z celého světa. To znamená, že více než jedna pětina dětské populace ve věku od 5 do 17 let je využívána k práci.⁶³ Tyto děti vykonávají práci, která je škodlivá pro jejich fyzický a duševní vývoj. Pracují, protože jim nelegální práce umožňuje přežít a mnohdy jsou na nich závislé i jejich rodiny. Dětská práce přetrvává, i když byla prohlášena za nelegální. Toto téma je v mnoha zemích obklopeno nezájmem a apatií. Téměř tři čtvrtiny pracujících dětí jsou zapojeny do nejhorších forem dětské práce, včetně obchodování s lidmi, ozbrojených konfliktů, otroctví, pohlavního zneužívání nebo jsou ohrožováni nebezpečnou prací. Efektivní řešení a následné odstranění dětské práce je jedním z nejnaléhavějších problémů naší doby.⁶⁴

S problémem dětská práce souvisí s mnoha sociálními problémy, které se navzájem ovlivňují. Celý problém zapojování dětí do pracovního procesu je začarovaný kruh, ze kterého se děti mohou jen těžko vymanit. Mezi sociální problémy spojené s dětskou prací patří např. chudoba. Chudá rodina nemá dostatečné prostředky na to, aby svým dětem zajistila vzdělání. Ve školách děti musejí platit vysoké školné, které si rodina nemůže dovolit zaplatit a v případě vzdělání podporovaného státem rodina není schopna hradit výdaje, které jsou se školní docházkou spojeny. V důsledku absence

---

⁶² Z interních materiálů ADCH Praha.

⁶³ Srov. Magnitude of the Problem. [online]. [cit. 2010-04-08]. Dostupné z: <http://origin-www.unicef.org/Child_Labor_Education_and_Policy_Options.pdf>.

⁶⁴ Srov. Child labour. [online]. [cit. 2009-11-12]. Dostupné z: <http://www.ilo.org/global/Themes/Child_Labour/lang--en/index.htm>.

vzdělání se lidé ocitají v izolaci od okolního světa, jsou vytěšňováni na okraj společnosti, je jim omezován nebo zcela zamezen přístup ke zdrojům, které jsou ostatním členům společnosti dostupné. Mezi tyto zdroje patří např. zaměstnání, bydlení, sociální ochrana, zdravotní péče a vzdělání.⁶⁵ Dalšími problémy mohou být např. genderové rozdíly⁶⁶. V rozvojových zemích má postavení ženy ve společnosti silnou tradici, což znamená, že je předurčena stát se matkou v domácnosti. Problémem je také diskriminace; různé formy závislostí, kterým propadají děti nebo rodiče, kteří neumějí hospodařit s vydělanými penězi. Nezaměstnanost, migrace a negramotnost jsou další sociální jevy, které úzce souvisí s problémem dětské práce. Lidé, kteří se potýkají s těmito problémy, se stávají více ohroženými díky vyšší zranitelnosti. Děti mají problém se v budoucnu zařadit do společnosti, jsou považovány za nekvalifikovanou pracovní sílu a díky tomu zůstávají bez zaměstnání nebo vykonávají podřadné práce za minimální mzdu. Tito lidé neznají svá práva, neumějí a nemohou se bránit v případě jejich zneužití. Pro odstraňování dětské práce neexistuje jednoduché, rychlé řešení ani univerzální plán. Vývoj dětské práce souvisí také s hospodářským růstem v dané zemi, s dodržováním pracovních standardů, přístupem ke vzdělání, se zaručením ochrany ze strany státu, informovaností dětí a rodičů o právech dítěte a porozumění potřebám pracujících dětí. Právě sociální práce zastává velice důležitou roli při odstraňování dětské práce. Sociální práce se týká dětí, rodin, tak i celých komunit, ve kterých děti žijí. Jedná se tedy o sociální práci s jednotlivcem, rodinou a komunitní sociální práci. Sociální práce se zasazuje o dodržování lidských práv; ovlivňuje politické dění, hájí lidskou důstojnost; zabývá se prevencí; poskytuje poradenství pracujícím dětem, dále dětem, které byly z pracovního procesu vyvázány a v neposlední řadě také rodinám, ve kterých děti žijí. Díky terénní sociální práci se pracovníci snaží porozumět problémům v jednotlivých situacích a díky efektivním způsobům se snaží o jejich odstranění. Následující podkapitoly popisují některé závažné příčiny, v jejichž důsledku jsou děti zapojovány do pracovních procesů a mylné představy o dětské práci.

---

⁶⁵ Srov. MATOUŠEK, O., Slovník sociální práce. s. 217.

⁶⁶ Pojem odkazuje na sociální rozdíly mezi muži a ženami.

3.1 Nejčastější příčiny dětské práce

Dětská práce je problém, který souvisí s několika dalšími aspekty. Problém zaměstnávání dětí není způsoben jedinou příčinou. Velice úzce spolu souvisí dětská práce, chudoba a vzdělání. Lidé žijící v chudobě posílají své děti do práce za účelem zlepšení životní situace. Děti zůstávají negramotné a tím si zavírají dveře do budoucnosti a předurčují tak své potomky stejnému osudu, jaký měly oni sami. Mezi nejčastější příčiny patří chudoba, strukturální sociální nerovnosti, zaostalý vzdělávací systém, tradice a velmi závažnou příčinou je dědičnost dluhů po svých rodičích.

3.1.1 Chudoba

Jednou z hlavních příčin dětské práce je chudoba. V rozvinutých zemích byla dětská práce téměř vymýcena a přetrvává pouze v chudých zemích třetího světa, kde žije mnoho rodin pod hranicí chudoby. Některé chudé rodiny se spoléhají na práci svých dětí s cílem zlepšit šance rodiny na dosažení základních potřeb, jiné si nemohou dovolit poslat dítě do školy a tak dítě posílají do práce. Pokud zaměstnavatel nelegálně zaměstná dítě, které nezná nebo si neuvědomuje svá základní práva a nároky, zaměstnavatel tím velmi ušetří.⁶⁷ Absolutní chudoba v některých částech Afriky, Asie a Latinské Ameriky způsobuje, že se většina dětí stává dělníky automaticky. Na světě žije šest a půl miliardy obyvatel a téměř třetina z nich žije pod hranicí chudoby.⁶⁸ Přibližně 125 milionů dětí na světě nechodí do školy v důsledku dětské práce, což omezuje jejich budoucí příležitosti. Dokonce jsou často porušovány i existující právní předpisy nebo kodexy chování. Například výroba a vývoz výrobků často zahrnuje několik úrovní, které jsou velice obtížně kontrolovatelné. Rozsáhlé obchodní řetězce mohou úmyslně nebo neúmyslně využívání dětské práce skrývat.⁶⁹

---

⁶⁷ Srov. Dětská práce a její příčiny. [online]. [cit. 2010-03-03]. Dostupné z: <<http://www.konzumenti.cz/detska-prace.html>>.

⁶⁸ Srov. Adopce na dálku. [online]. [cit. 2010-04-22]. Dostupné z: <<http://www.adopce-na-dalku.info/>>.

⁶⁹ Srov. Cause of Child Labour. [online]. [cit. 2010-01-01]. Dostupné z: <http://www.continuetolearn.uiowa.edu/laborctr/child_labor/about/causes.html>.

3.1.2 Strukturální sociální nerovnosti

Dalším problémem jsou strukturální sociální nerovnosti, založené na pohlaví, věku, rase, kastě. Lidé jsou vyloučeni ze společenského života a bývají předmětem diskriminace. Týká se to domorodých a kmenových obyvatel, lidí žijících v nízké třídě nebo kastě, ohrožovány ohroženy jsou také skupiny obyvatel se zdravotním postižením, lidé žijící v odlehlých oblastech nebo vysídlené osoby. Nerovnosti se týkají také pohlaví. Narozdíl od vyspělejších kultur, v rozvojových zemích je v pojetí muže a ženy velký rozdíl. Proto je běžné, že chlapci navštěvují školu, zatímco jejich sestry jsou zapojeny do dětské práce.⁷⁰

3.1.3 Zaostalý vzdělávací systém

Další velice závažnou příčinou je nedostatečně rozvinutý systém školství a s tím spojený přístup ke vzdělání. Dětská práce a vzdělání se nemusejí v každém případě vylučovat, avšak nedostatek vzdělání přispívá velkou měrou k zapojení dětí do dětské práce, proto by vzdělání mělo být součástí jakéhokoli řešení. V zaostalých zemích je často nedostatečný počet škol, školy jsou příliš vzdálené od místa bydliště dítěte a dítě nemá prostředky se do školy dopravit, nebo si děti musí hradit školné v takové výši, kterou si rodiny nemohou dovolit a dítě je nuceno ukončit školní docházku z ekonomických důvodů. v některých případech je vzdělání bezplatné, ale je nutné hradit poplatky, které souvisejí se školní docházkou, jako jsou náklady za uniformy, učebnice nebo dopravu.⁷¹

3.1.4 Tradice

Mezi závažné příčiny dětské práce patří také rodinné tradice, sociální normy nebo kulturní zvyklosti. Stále existují země, ve kterých není dětská práce považována za špatnou, která narušuje přirozený vývoj dítěte. V rámci kultury jsou role žen a mužů dány, chlapci jsou mnohdy automaticky upřednostňováni, zejména co se týče přístupu ke vzdělání. Dívka je v souvislosti se vzděláním považována za chudou investici, jelikož se počítá s tím, že se dívka vdá, opustí rodný dům a výhody získané vzděláním

---

⁷⁰ Srov. CHAUBEY, J., aj. Child labour, Education and policy options. s. 5.

⁷¹ Srov. Tamtéž. s. 5-6.

získá manželova rodina spíše než vlastní. V některých kulturách hraje před vstupem do manželství zcela zásadní roli věno nevěsty, proto dívky pracují, aby se zvýšila pravděpodobnost jejich sňatku.⁷²

3.1.5 Zadlužení rodičů

V neposlední řadě patří mezi příčiny dětské práce zodpovědnost dětí za chyby vlastních rodičů. Negramotnost nebo nízké vzdělání a následné jednání rodičů má mnohdy rozhodující vliv na život dítěte. Např. rodina si vezme půjčku s vysokým úrokem, který není schopna splatit a v takovém případě se splátkou stává dítě, které je zaprodáno lichvářům, u kterých děti dlouhodobě pracují v otřesných podmínkách bez jakéhokoliv nároku na mzdu.⁷³

3.2 Mýty o dětské práci

Mezi lidmi panuje mnoho názorů, které se ne zcela shodují s realitou, proto je nutné uvést tyto poznatky na pravou míru. Převládá názor, že hlavním důvodem dětské práce je chudoba. Chudoba sice hraje důležitou roli, ale její význam se v souvislosti s dětskou prací příliš přeceňuje. Chudoba není hlavní ani jedinou příčinou. Lidé si také myslí, že je dětský plat pro rodinu nezbytný, že je práce pro lidi z rozvojových zemí důležitější než vzdělání nebo že se odstranění dětské práce dosáhne propuštěním dětí z pracovního procesu nebo odstraněním nejhorších forem dětské práce. Převládá i názor, že jsou děti pro některé druhy práce vhodnější než dospělí.

---

⁷² Srov. CHAUBEY, J., a kol. Child labour, Education and policy options. s. 6.

⁷³ Srov. Dětská práce a její příčiny. [online]. [cit. 2010-03-03]. Dostupné z: <<http://www.konzumenti.cz/detska-prace.html>>.

3.2.1 Hlavní důvod dětské práce - chudoba

Chudoba je s dětskou prací velice úzce spojena, ale není hlavní a jedinou příčinou, která by automaticky problém dětské práce vytvářela. Dalšími příčinami, které podporují zapojování dětí do pracovního procesu je nedostatek kvalitních a dostupných škol, školní docházka je placená nebo v případě školní docházky hrazené státem jsou se školou spojeny příliš vysoké náklady. Pro rodiče, kteří si nemohou dovolit platit školné nebo školní potřeby, je tak mnohem jednodušší poslat děti pracovat. Zkušenost ukazuje, že dalšími příčinami dětské práce jsou mnohdy i rodinné tradice nebo existující normy ve společnosti. V mnoha zemích je dětská práce považována za normální, neexistuje žádný společenský zákon, který by dětskou práci zakazoval.⁷⁴

3.2.2 Nezbytnost dětského platu

Dalším mýtem je domněnka, že je dětský plat pro chudé rodiny v rozvojových zemích nezbytný. Dětský plat sice může nepatrně zvýšit úroveň životní rodiny, ale celkovou ekonomickou situaci rodiny nezmění. Děti navíc většinou pracují bezplatně, za práci jim jsou zajištěny pouze základní potřeby. Ale když už jsou děti za svou práci placené, tak většinou vydělávají velice nízké částky, které jsou chudé rodiny zanedbatelné. Děti neznají svá práva a zaměstnavatelé jim proto neplatí stejnou částku jako dospělým. V rámci nízkých nákladů zaměstnavatel upřednostní dětskou pracovní sílu, která je pro něj levná. V případě, že rodiče posílají své děti do práce, automaticky si tím snižují své vlastní šance na uplatnění na trhu práce a ochuzují se tak o část platu, tzn. o rozdíl mezi dětským platem a platem dospělého. Chudé rodiny, které se rozhodly dítě do školy posílat, nejsou o dětský plat ochuzeny, naopak rodiče mohou snáze nalézt uplatnění na trhu práce a do rodinného rozpočtu přispívat adekvátní mzdou.⁷⁵

---

⁷⁴ Srov. Mýty o dětské práci. [online]. [cit. 2010-03-31]. Dostupné z: <<http://www.stopdetskepraci.cz/index.php?id=174&idp=204>>.

⁷⁵ Srov. Tamtéž.

3.2.3 Důležitost práce

Někteří nezasvěcení lidé si myslí, že práce je pro život dětí v rozvojových zemích důležitější než vzdělání. Ale není tomu tak. V mnohých případech dětem právě práce brání v přístupu ke vzdělání a také je připravuje o možnosti v dospělosti uplatnit se na trhu práce. Děti, které nemají možnost se vzdělávat, jsou v dospělosti odsouzeny stát se negramotnou a nekvalifikovanou pracovní silou, s omezenými možnostmi dále rozvíjet svůj osobní potenciál.⁷⁶ A z toho důvodu dětská práce spoluvytváří problém chudoby a brání jeho vymýcení. „Vzdělání je hlavním klíčem ke snížení chudoby a základním předpokladem pro zlepšení životní úrovně obyvatel. Vzdělání podporuje udržitelný rozvoj, budování demokratické společnosti a zlepšování zdravotního stavu populace.“⁷⁷ Děti jsou zapojovány do práce proto, že si rodina vzdělání dítěte nemůže dovolit nebo rodiče nejsou natolik informováni, aby byli schopni posoudit situaci z dlouhodobějšího hlediska. Proto se jim práce dětí jeví jako nejlepší možnost. Naopak si myslí, že děti získají zkušenosti a dovednosti, které upotřebí v budoucnu. Podmínky v práci jsou mnohdy nepřijatelné a často výrazně ohrožují zdraví dítěte.⁷⁸

3.2.4 Propuštění dětí z pracovního procesu

Chybným krokem v procesu odstraňování dětské práce by mohlo být vědomí, že zcela postačí, když budou děti propuštěny z pracovního procesu. Pouhé propuštění z práce problém nevyřeší. Ve většině případů dítě propuštěné z práce, na které bylo celý život závislé, nemá přístup ke vzdělání a v důsledku toho si najde jinou práci nebo dokonce ještě horší. Děti se potom ocitají na ulici v rukou obchodníků s dětmi nebo se jim obživou stane prostitute. Právě v těchto chvílích zastává sociální práce zcela zásadní roli. Pomoc těmto dětem a jejich rodinám je mnohem složitější a dlouhodobější, než by se na první pohled mohlo zdát.⁷⁹ „Ve většině rozvojových zemích je dětská práce považována za normální a vzdělání za nedůležité. Většina rodičů pracujících dětí je nevzdělaná, nemá ani základní vzdělání a nedokáže tak odhadnout

---

⁷⁶ Srov. Mýty o dětské práci. [online]. [cit. 2010-03-31]. Dostupné z: <<http://www.stopdetskepraci.cz/index.php?id=174&idp=204>>.

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ Srov. Tamtéž.

⁷⁹ Srov. Tamtéž.

situaci a důsledky dětské práce. A to je potřeba změnit.“⁸⁰ V rámci prevence je důležité poskytovat dětem a rodinám poradenství, s cílem změnit jejich dosavadní postoje a myšlení. Poradenství se týká možností a způsobů řešení aktuální situace, poskytování základních informací o vzdělání aj. Pro děti, které byly vyvázány z pracovního procesu, je zaváděna povinná a bezplatná školní docházka, stavějí se školy na dostupných místech, ve kterých jsou dětem nabízeny různé formy vzdělání a vzdělávacích kurzů. Pro rodiny i celé komunity jsou např. realizovány informační a vzdělávací programy.⁸¹

3.2.5 Vhodnost dětských pracovníků

Mezi lidmi panuje mylný názor, že jsou děti pro určitý druh práce vhodnější než dospělí, a že je tedy správné je v těchto odvětvích zaměstnávat. Tento argument je běžně uznáván v průmyslu, např. při tkaní koberců, výrobě skla nebo leštění klenot. Výrobci tvrdí, že děti mají jemnější a hbitější prsty, díky kterým jsou schopny odvést jemnější a preciznější práci. i když jsou výrobky a aktivity dětí žádanější nežli výrobky dospělých, neměly by být děti zaměstnávány v žádném pracovním odvětví, pokud jim práce brání a zasahuje do jejich vzdělání.⁸²

3.2.6 Odstranění nejhorších forem dětské práce

Velmi často se vyskytuje mýtus, že k odstranění dětské práce stačí vymítit pouze nejhorší formy dětské práce.⁸³ Podle ILO patří mezi nejhorší formy dětské práce všechny formy otroctví nebo praktiky podobné otroctví, jako je prodej a obchodování s dětmi, poddanství; nevolnictví; nucená nebo povinná práce; včetně nuceného nebo povinného najímání dětí k účasti v ozbrojených konfliktech; použití, získání nebo nabízení dítěte k prostituci, k výrobě pornografie nebo pro pornografická představení, užívání; získání nebo nabízení dítěte k nezákonným činnostem, zejména k výrobě a obchodování s drogami nebo práce, která svou povahou nebo okolnostmi, za kterých

---

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ Srov. Mýty o dětské práci. [online]. [cit. 2010-03-31]. Dostupné z: <<http://www.stopdetskepraci.cz/index.php?id=174&idp=204>>.

⁸² Srov. Myths associated with Child Labour. [online]. [cit. 2010-03-31]. Dostupné z: <http://www.globalmarch.org/resourcecentre/child_labour/index.php>.

⁸³ Srov. Mýty o dětské práci. [online]. [cit. 2010-03-31]. Dostupné z: <<http://www.stopdetskepraci.cz/index.php?id=174&idp=204>>.

je vykonávána, škodí zdraví, ohrožuje bezpečnost nebo morálku dítěte.⁸⁴ Tyto formy práce velmi vážně narušují vývoj dítěte a porušují lidská práva, ale snahy o odstraňování dětské práce by měly být rovnoměrné a měly by se týkat všech dětí bez rozdílu. Právo na rovný přístup ke vzdělání a ochranu před vykořisťováním náleží všem dětem na světě.⁸⁵

3.3 Odvětví dětské práce a její zneužívání⁸⁶

Je třeba zdůraznit, že ne všechny druhy práce je třeba eliminovat, na základě minimálního věku úmluvy ILO nebo odstranění nejhorších forem dětské práce. Činnosti, které nenesou riziko a nejsou v rozporu se vzděláváním a volným časem dítěte, mohou být normální součástí dětství. Velká část pracovních zkušeností je pro děti pozitivní, poskytují jim praktické a sociální dovednosti, které uplatní v dospělosti. Ale naopak rizikové a život, zdraví nebo přístup ke vzdělání ohrožující činnosti hrubě porušují práva dětí. Děti jsou po celém světě děti zapojeny do nejrůznějších druhů práce, patří mezi ně zemědělství, rybolov myslivost, lesnictví, ozbrojené konflikty, komerční sexuální zneužívání dětí, domácí práce, průmyslová výroba, dobývání nerostných surovin a jeden z nejhorších druhů, a to obchodování s dětmi. Tyto druhy dětské práce je potřeba vymýtit a poskytnout dětem příležitost se přirozeně rozvíjet a vzdělávat se.

3.3.1 Zemědělství, rybolov, myslivost a lesnictví

Největší počet dětí, které jsou nuceny pracovat, se nachází v zemědělství. Tyto děti činí 70% z celkového počtu pracujících dětí, to znamená více než 132 miliónů chlapců a dívek ve věku od 5 do 14 let. Pracují ve velmi náročných často nepřijatelných

---

⁸⁴ Srov. Worst Forms of Child Labour. [online]. [cit. 2010-01-02]. Dostupné z: <<http://www.ilo.org/ipecc/facts/WorstFormsofChildLabour/lang--en/index.htm>>.

⁸⁵ Srov. Mýty o dětské práci. [online]. [cit. 2010-03-31]. Dostupné z: <<http://www.stopdetskepraci.cz/index.php?id=174&idp=204>>.

⁸⁶ Tato podkapitola je převzata z: Absolventská práce. Petra Kadlecová. Participace organizací v ČR na odstranění problému dětské práce. s. 15. – předložena dne 30.4.2010.

podmínkách, jakými jsou extrémní teplotní podmínky, nízký nebo žádný plat, dlouhá pracovní doba, často od svítání do setmění nebo nepřiměřená zátěž na jejich organismus. Pracují na farmách, plantážích, pěstují a sklízí plodiny, dostávají se do kontaktu se škodlivými a životu nebezpečnými pesticidy, s pracovními nástroji, se kterými neumějí odborně zacházet. Předpisy pro práci jsou méně přísné než v jiných oblastech dětské práce. Děti již v raném věku obsluhují a řídí zemědělské stroje, v důsledku toho často dochází k závažným poraněním, které mají dlouhodobé následky a jsou z velké části omezující v jejich budoucím uplatnění na trhu práce. Tyto děti se podílejí na obstarávání produktů a plodin, které konzumujeme. Nejčastěji se k nám dostává kakao, čokoláda, káva, čaj, cukr, ovoce a zelenina, spolu s dalšími zemědělskými produkty, jako jsou tabák, bavlna nebo květiny. Zemědělství je však jedním ze tří nejnebezpečnějších oblastí, stejně jako stavebnictví a hornictví. Ať už dětští dělníci pracují na farmách svých rodičů nebo jsou najímáni cizími farmáři, úroveň rizik, kterým čelí, bývají horší než pro dospělé pracující. Dítě je v neustálém vývinu jak po fyzické, tak po psychické stránce, tudíž vystavení nebezpečí na pracovišti je pro jejich organismus více devastující. Proto linii mezi tím, co je přijatelná práce a co není, je snadno překročit. Tento problém se neomezuje pouze na rozvojové země, ale objevuje se v průmyslově vyspělých zemích. Zemědělství je odvětvím, ve kterém je mnoha dětem odepřeno vzdělání, které ničí jejich budoucí šanci uniknout ze začarovaného kruhu chudoby tím, že by hledali lepší pracovní místa a stali se tak samostatně výdělečně činné. Venkovské oblasti jsou charakteristické nedostatkem škol, velkým problémem je udržení učitelů v odlehlých venkovských oblastech a s tím spojený nedostatek dostupného vzdělání pro děti. Všechny výše uvedené faktory dávají zemědělství zvláštní status a řešení dětské práce v zemědělství je zvlášť obtížné. Ale právě tyto faktory – nebezpečný charakter práce, nedostatečná regulace, neviditelnost, odpírání vzdělání a důsledky chudoby - zemědělství, by měly být prioritními snahami pro odstranění dětské práce.

3.3.2 Ozbrojené konflikty – dětští vojáci

V posledních deseti letech se výrazně zvýšil počet dětí zapojovaných do ozbrojených konfliktů. V roce 2001 se odhadovalo 300 000 dětí sloužících u ozbrojených jednotek po celém světě (z toho 120 000 v Africe, 120 000 v Asii a Tichomoří, a 30 000 v Latinské Americe a Karibiku). Zatímco mnozí jsou ve věku 15

a více let, došlo k dramatickému rozvoji směrem k získávání mladších dětí. Děti nasazené v přední linii jsou tak vystaveni riziku úmrtí nebo vážných zranění, a to zejména proto, že děti na sebe berou větší rizika než dospělí. Stejně jako riskují zranění, jejich zapojení do vražedných útoků a krutostí podporuje jejich přesvědčení, že násilí je normální a zanechává na dítěti traumata a mnoho obtíží se znovu se zapojením do běžného života. Dokonce i děti spojené s ozbrojenými jednotkami, které nejsou přímo zapojeny do boje, přicházejí tak o možnost vzdělání a další příležitosti pro rozvoj sociálních a ekonomických dovedností a jsou vystaveny řadě dalších rizik, včetně HIV / AIDS, v případě dívek jde o těhotenství a rané mateřství. Některé děti se do ozbrojených skupin zapojují dobrovolně, zatímco jiní jsou nuceni nebo násilně uneseni. Úmluva Mezinárodní organizace práce č. 182 (1999) zakazuje nejhorší formy dětské práce a definuje "nucený nebo povinný nábor" dětí mladších 18 pro použití v ozbrojených konfliktech, jako jednu z nejhorších forem. Některé další mezinárodní normy zakazují přijímání všech dětí mladších 18 let do nevládních ozbrojené skupin, a přestože mezinárodní normy umožňují státům, aby přijímaly do ozbrojených sil dobrovolníky ve věku 16-17, některé státy zakázaly nábor dětí kompletně.

3.3.3 Komerční sexuální zneužívání dětí

Komerční sexuální zneužívání dětí je zneužívání dítěte dospělou osobou s ohledem na dítě nebo dospívajícího - ženu nebo muže - mladšího 18 let. Využití dítěte pro sexuální účely výměnou za peníze nebo za odměnu v naturáliích mezi dítětem, zákazníkem, prostředníkem nebo agentem. Komerční sexuální zneužívání dětí zahrnuje tyto oblasti: dětská prostituce, tzn. využívání dívek a chlapců v sexuálních aktivitách následně uhrazených hotovostí nebo naturáliemi, provozovaných v ulicích nebo v budovách, na takových místech jako jsou nevěstince, diskotéky, masážní salony, bary, hotely, restaurace; obchodování s mladistvými za účelem obchodu se sexem; sexuální turistika dětí - sexuální služby dětí v cestovním ruchu; výroba, distribuce a propagace dětské pornografie; zapojování dětí do veřejných nebo soukromých erotických show.

3.3.4 Domácí práce

Práce v domácnostech je jednou z nejčastějších a tradičních forem dětské práce. Většinu pracujících dětí tvoří dívky. Pracují po celém světě jako uklízečky, sluhové, chůvy, kuchařky nebo zahradnice. Vztah mezi zaměstnavatelem a dítětem nebývá smluvně ošetřen, děti jsou tedy jednoduše pod nadvládou zaměstnavatele. Existuje tu velmi vysoké riziko útlaku, zneužívání nebo otroctví dítěte. V takových případech se práce v domácnostech považuje za nejhorší formy dětské práce.⁸⁷ Samozřejmě špatné zacházení zaměstnavatele s dítětem není pravidlem. Rizika dětské domácí práce je třeba vidět v souvislostech s popřením základních práv dětí, jako je například přístup ke vzdělání a zdravotní péči, právo na odpočinek, volný čas, zábavu, rekreaci a právo na to, aby bylo o dítě postaráno, aby mělo pravidelný kontakt se svými rodiči a vrstevníky⁸⁸. Nejběžnější rizika, která mohou ohrožovat děti v domácím provozu jsou: odloučení od vlastní rodiny již v raném věku; nepřiměřeně vysoký počet pracovních hodin; používání toxických chemických látek; manipulace s těžkými břemeny; práce s nebezpečnými předměty⁸⁹; nedostatečná nebo nevhodná strava a ubytování; ponižující zacházení, sexuální zneužívání, včetně fyzického a verbálního násilí.

3.3.5 Průmyslová výroba

Odhaduje se, že okolo 15 miliónů dětí se přímo podílí přímo na výrobě nebo vývozu průmyslově vyrobeného zboží. Děti pracují v nejrůznějších druzích průmyslu, jedná se např. o textilní, chemický, stavební, zábavní, diamantový, kakaový, sklářský, kožedělný, zdravotnický, potravinářský, obuvnický nebo tabákový průmysl. Podílejí se na výrobě kobereců, zábavní pyrotechniky, fotbalových míčů, cihel, chirurgických nástrojů, cigaret a dalších.⁹⁰

---

⁸⁷ Srov. KANE, J., *Helping Hands and Shackled lives? Understanding Child Domestic Labour and Responses to it*. s. 15.

⁸⁸ Podle Úmluvy OSN o právech dítěte.

⁸⁹ Nebezpečnými předměty mohou být sekery, mačety, nože, horké pánve aj.

⁹⁰ Srov. Child Labour Public Education Project. [online]. [cit. 2010-03-29]. Dostupné z: <http://www.continuetolearn.uiowa.edu/laborctr/child_labor/about/what_is_child_labor.html>.

3.3.6 Dobývání nerostných surovin

Dětská práce v hornictví nezískala tolik pozornosti jako některé jiné formy dětské práce snad proto, že počet zúčastněných dětí je poměrně nízký. Na práci v dolech je využíváno přes milion dětí, ale jejich počet stále narůstá. Často je práce v dolech riskantní vzhledem k morálnímu a psychickému vývoji dětí, jelikož je těžba často vykonávána v odlehlých oblastech, kde zákon, škola a sociální služby nejsou známým pojmem. V těchto oblastech neexistuje přirozená podpora rodiny a komunity. Všechny tyto podmínky posilují vznik sociálně patologických jevů mezi dětmi a mladistvými, jakými jsou zneužívání alkoholu, drog nebo vykonávání prostituce. Proto je nutné, aby tato extrémně nebezpečná forma vykořisťování dětí byla zastavena. Dolování hornin z povrchových, hloubkových dolů, lomů nebo tunelů je formou práce, která je pro dítě nebezpečná v každém směru, převážně kvůli fyzicky těžkým a nebezpečným nákladům, namáhavé práci, nestabilním podzemním stavbám, práci s výbušninami, těžkým nástrojům, toxickým a často zdravotně závadným chemikáliím a neustálému se vystavování extrémnímu teplu nebo chladu. Mezi těžební horniny patří např. uhlí, chrom, diamanty, smaragdy nebo zlato.

3.3.7 Obchodování s dětmi

Je jednou z nejhorších forem dětské práce. Jedná se o celosvětový problém, který postihuje velký počet dětí.⁹¹ Při obchodování s dětmi jsou hrubě porušována lidská práva a zvláště práva dítěte. Jde o obchodování s dětmi v případě, jestliže je dítě přesunuto z jednoho místa na druhé, v rámci země nebo přes hranice a jednotlivcem nebo skupinou do zaměstnání, kde jsou následně využívány. Obvykle zahrnuje nebezpečnou práci odměněnou nepatřným nebo žádným platem, nedostatečnou dobu odpočinku, nepřítomnost bezpečnostní sítě v podobě zdravotního pojištění nebo sociální podpory, často doprovázeno hrubým zacházením a násilím.⁹² Toto vykořisťování může mít mnoho podob.⁹³ Jedná se o najímání, převoz, ukrývání nebo přijímání dítěte za

---

⁹¹ Srov. Child Trafficking. [online]. [cit. 2010-03-29]. Dostupné z: <http://www.unicef.org/protection/index_exploitation.html>.

⁹² Srov. Training Manual to fight Trafficking in Children for Labour, Sexual and other Forms of Exploitation. Understanding child trafficking. [online]. [cit. 2010-03-29]. Dostupné z: <http://www.ilo.org/ipecc/areas/Traffickingofchildren/lang--en/WCMS_111537/index.htm>.

⁹³ Srov. Tamtéž.

účelem jeho vykořisťování. O obchodování s dětmi nemůžeme mluvit v souvislosti s migrací či převaděčstvím.⁹⁴ S dětmi se obchoduje za účelem komerčního obchodu se sexem, využití v ozbrojených genzích v konfliktních zónách, drogových kurýrů, práce v domácnostech, levné pracovní síly v zemědělství, rybolovu, hornictví nebo využívání dětské pracovní síly v průmyslové výrobě.⁹⁵ Ačkoli nelze určit přesný počet pracujících, ILO odhaduje, že v důsledku obchodu s lidmi je nuceno pracovat 980.000 až 1.250.000 dětí.⁹⁶

3.4 Dětská práce v dějinách

Dětská práce není novodobým problémem týkající se zemí třetího světa, ale potýkaly se ním již dřívější společnosti. Dětskou prací se potýkala také evropská i americká historie. Využívání dětí v pracovním procesu je sociálním problémem, který je spojený se vzestupem kapitalismu a průmyslové výroby. Práci, která byla dříve vykonávána ručně byla nahrazena strojovou výrobou. První továrny vznikaly ve Velké Británii a odtud se později rozšířily i do USA.⁹⁷ Stroje nevyžadovaly sílu dospělých, proto majitelé továren najímaly děti. Děti pro ně byly také levnější investicí.⁹⁸ Problém dětské práce se stal zvláště viditelný ve 2. polovině 18. století, kdy ve Velké Británii probíhalo masivní využívání dětí v práci během průmyslové revoluce⁹⁹. Neefektivní nebo dokonce neexistence zákonů zapříčinila, že mnoho dětí pracovalo od 4 let věku v krutých podmínkách.¹⁰⁰ Využívání dětí k práci bylo jedním z největších skandálů 19.

---

⁹⁴ Srov. Training Manual to fight Trafficking in Children for Labour, Sexual and other Forms of Exploitation. Facilitators' Guide. [online]. [cit. 2010-03-03]. Dostupné z: <http://www.ilo.org/ipecc/areas/Traffickingofchildren/lang--en/WCMS_111537/index.htm>.

⁹⁵ Srov. Training Manual to fight Trafficking in Children for Labour, Sexual and other Forms of Exploitation. Understanding child trafficking. [online]. [cit. 2010-03-03]. Dostupné z: <http://www.ilo.org/ipecc/areas/Traffickingofchildren/lang--en/WCMS_111537/index.htm>.

⁹⁶ V celkovém počtu jsou zahrnuty jak dívky, tak chlapci.

⁹⁷ Srov. History of Child Labour. [online]. [cit. 2010-04-05]. Dostupné z: <<http://www.earlham.edu/~pols/globalprobs/children/Laila.html>>.

⁹⁸ Srov. History of Child Labour. [online]. [cit. 2010-04-05]. Dostupné z: <<http://content.scholastic.com/browse/article.jsp?id=5428>>.

⁹⁹ 1780 – 1840.

¹⁰⁰ Srov. Child Labour. [online]. [cit. 2010-04-05]. Dostupné z: <<http://www.victorianweb.org/history/hist8.html>>.

století.¹⁰¹ V USA se vyskytovala dětská práce, otrokářství nebo byly děti využívány jako sezónní dělníci v zemědělství a průmyslu. Industrializace zapříčinila velký příliv obyvatel z venkovských oblastí, především řemeslníků z manufaktur a farmářů, do měst za účelem práce v továrně. Zaměstnavatelé namísto mužů upřednostňovaly zaměstnávání žen a dětí, z důvodů snadnější manipulace, také byly považovány za levnější pracovní sílu a hrozilo minimální riziko stávky. Na severu Ameriky se lidé začali stavět k zaměstnávání dětí negativně, proto bylo několik továren přesunuto na jih. Do roku 1900, než začaly vznikat první pracovní normy, pracovalo mnoho amerických dětí v dolech, v zemědělství, v textilním průmyslu, v konzervárnách, sklárnách, jako čističi bot nebo podomní obchodníci. Počet dětských pracovníků ve Spojených státech rostl v prvních desetiletích dvacátého století. Pokles začal až s nástupem reformních hnutí, což mělo za následek obecné zlepšení pracovních norem, zvýšení politické moci pracujícího lidu a další sociální reformátoři požadující právní předpisy upravující a oficiálně zakazující dětskou práci.¹⁰² Vlády přijaly zákony, týkající se a regulující dětskou práci, takže v dnešní době mají všechny státy USA dětskou práci v některých odvětvích právně ošetřenou a zároveň ve většině zemí došlo k zavedení povinné školní docházky. Výjimkou zůstávají děti migrujících pracovníků, na které se nevztahuje žádná právní ochrana.¹⁰³

3.5 Dětská práce a její sociální dopady¹⁰⁴

Dětská práce se netýká pouze dětí samotných a jejich rodin, ale ovlivňuje společenské prostředí a jeho budoucí vývoj. Následující podkapitoly jsou zaměřeny na sociální dopady ve společnosti a na vývoj dítěte.

---

¹⁰¹ Srov. History of Child Labour. [online]. [cit. 2010-04-05]. Dostupné z: <<http://www.earlham.edu/~pols/globalprobs/children/Laila.html>>.

¹⁰² Srov. Child Labour in U.S. History. [online]. [cit. 2010-04-05]. Dostupné z: <http://www.continuetolearn.uiowa.edu/laborctr/child_labor/about/us_history.html>.

¹⁰³ Srov. History of Child Labour. [online]. [cit. 2010-02-02]. Dostupné z: <<http://content.scholastic.com/browse/article.jsp?id=5428>>.

¹⁰⁴ Tato podkapitola je převzata z: Absolventská práce. Petra Kadlecová. Participace organizací v ČR na odstranění problému dětské práce. s. 20. – předložena dne 30.4.2010.

3.5.1 Sociální dopady ve společnosti

Z důvodů poptávky po dětské práci jako výhodné pracovní síly se ve společnosti zvyšuje riziko nezaměstnanosti dospělých. Děti jsou pro zaměstnavatele levnější a flexibilnější pracovní silou a proto jsou děti při přijímání do zaměstnání upřednostňovány před dospělými. Zapojováním dětí do práce jsou popřena práva na vzdělání, volný čas, lidský rozvoj a také jsou popírána základní lidská práva. Ale právě u dětí zaměstnavatelé předpokládají, že se nebudou snažit organizovat pro svoji ochranu, a tím tak ohrozit nízké náklady zaměstnavatele.¹⁰⁵ Na trh se dostává nepřiměřeně levné zboží, vyrobené právě dětmi. Dalším závažným a dlouhodobým dopadem je to, že dětská práce připravuje děti o možnosti vzdělání a tím pádem i o lepší budoucnost. Bez vzdělání se děti v dospělosti stávají negramotnou a nekvalifikovanou pracovní silou a mají velice omezené možnosti rozvíjet svůj osobní potenciál.¹⁰⁶ Z těchto dětí vyrůstají dospělí, kteří jsou buď nezaměstnaní, nebo nejsou schopni vyjednat za svou práci spravedlivé mzdy. Stejně jako jejich rodiče, ani oni nebudou schopni podporovat vzdělávání jejich svých dětí. A tak pošlou své děti do práce a začarovaný kruh dětské práce a chudoby se nezastaví.¹⁰⁷ Se vzdělaností obyvatelstva souvisí chod celého státu. Bez vzdělané populace se mnohem hůře buduje demokracie, klesá celková úroveň služeb a zdravotnictví v dané společnosti.¹⁰⁸

3.5.2 Sociální dopad na vývoj dítěte

Pracovní podmínky, které jsou bezpečné a zdravé pro dospělého člověka, nemají vždy stejný charakter ve vztahu k dítěti, a to díky značným fyzickým rozdílům mezi dítětem a dospělým jedincem. Patří mezi ně nižší tepelná tolerance dítěte, rychlý kosterní růst, rozvoj orgánů a tkání a s tím spojené zvýšené riziko ztráty sluchu, nižší schopnost posoudit rizika, vyšší míra chemické absorpce nebo zvýšená potřeba živin a odpočinku. Podle průzkumu ILO trpí jedna třetina všech ekonomicky aktivních dětí

---

¹⁰⁵ Srov. Adult unemployment and reduced bargaining power. [online]. [cit. 2010-04-25]. Dostupné z: <http://knowchildlabor.org/child_labor/consequences_of_child_labor.php>.

¹⁰⁶ Srov. Stop dětské práci. [online]. [cit. 2010-02-02]. Dostupné z: <<http://www.stopdetskepraci.cz/index.php?id=173&idp=189>>.

¹⁰⁷ Srov. Adult unemployment and reduced bargaining power. [online]. [cit. 2010-04-25]. Dostupné z: <http://knowchildlabor.org/child_labor/consequences_of_child_labor.php>.

¹⁰⁸ Srov. Dětská práce a její příčiny. [online]. [cit. 2010-02-02]. Dostupné z: <<http://www.konzumenti.cz/detska-prace.html>>.

nemocemi nebo si způsobí pracovní úraz v důsledku nevhodných pracovních podmínek.¹⁰⁹

Mezi vývojové fáze, ve kterých se ve většině případů vyskytují ekonomicky aktivní děti, řadíme období předškolního a školního věku, období puberty a adolescence. Mezi důležité znaky vývoje dítěte v období předškolního věku (toto období trvá přibližně od tří do šesti let věku) patří rozvoj dětské identity, potřeba jistoty a závislosti, vnímání a posuzování okolí a vznik a vývoj sebehodnocení. Osobní identita se naplňuje lidmi, k nimž náležíme, věcmi, které dítěti patří a prostředím, ve kterém dítě žije. Období školního věku (trvá přibližně od 6-7 let do 11-12 let) můžeme rozdělit na raný, střední a starší školní věk. Základním prvkem tohoto období je potřeba citové jistoty a bezpečí, akceptace druhými lidmi, potřeba být oceněn, potřeba seberealizace, potřeba učení, rozvoje určitých zkušeností a dovedností a jejich následné ověření. Období dospívání je přechodnou dobou mezi dětstvím a dospělostí. Jeho první polovina je označována jako puberta. Puberta představuje nejdynamičtější, komplexní proměnu v životě jedince, která modifikuje všechny složky osobnosti. Vyznačuje se především silnou potřebou jistoty a citové akceptace, pozice a role ve světě, seberealizace. Toto období je velice silně spjato s hledáním a vytvářením vlastní identity. Důležitou kategorií identity je sebeúcta a pochopení sebe samého. Období adolescence je druhou fází dospívání (trvá přibližně od patnácti do dvaceti let). v tomto období pokračuje proces rozvoje individuální identity, sebehodnocení, velkou roli hrají existenciální motivy např. otázky po smyslu života nebo potřeba přesahu vlastního života.¹¹⁰

Hlavní faktory ohrožující psychický vývoj¹¹¹ můžeme rozdělit na dvě vzájemně se často překrývající skupiny.¹¹² Mohou to být poškození organická, která mohou vyplývat z genetických, infekčních a toxických faktorů, mechanického poškození nebo úrazů. Tato rizika mohou způsobovat od lehkých, až po velmi těžké neurologické a psychopatologické defekty.¹¹³ Lehké, střední až velmi těžké ohrožení může vyplývat i z nepříznivých podmínek výchovného prostředí. Pozdější nepříznivé vlivy nejsou vždy tolik viditelné, ale na psychický vývoj mohou působit závažně a zanechat trvalé

---

¹⁰⁹ Srov. Health Issues. [online]. [cit. 2010-03-03]. Dostupné z:

<http://www.continuetolearn.uiowa.edu/laborctr/child_labor/about/health_issues.html>.

¹¹⁰ Srov. VÁGNEROVÁ, M., Vývojová psychologie, s. 107-344.

¹¹¹ Nejzávažněji ovšem v jeho nejčasnější prenatální, perinatální a časně postnatální fázi. – pozn. srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., Vývojová psychologie. s.267.

¹¹² Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., Vývojová psychologie. s.267.

¹¹³ Srov. Tamtéž.

následky.¹¹⁴ Vývoj lze charakterizovat jako celistvý proces, který zahrnuje somatickou i psychickou složku, které jsou ve vzájemné interakci. Nevyhovující podmínky pro správný vývoj dítěte zejména v období předškolního a školního věku dítěte, puberty a adolescence mohou mít dalekosáhlé a dlouhodobé důsledky. Vzhledem k vývojovým fázím dítěte se mohou rizika následků značně lišit.¹¹⁵ U malých dětí jsou obzvláště citelné důsledky deprivace¹¹⁶ psychických potřeb¹¹⁷, mající za následek později již jen obtížně odstranitelné specifické projevy^{118,119}. Obecně lze říci, že v důsledku nesprávného vývoje patří mezi nejčastější potíže oblast mezilidských vztahů a vlastní identity. Ve většině případů se lidé v dospělosti potýkají s obtížemi, jakými jsou důvěra, kde v prvopočátku problému stojí problém s navazováním a udržováním sociálních kontaktů, ať už partnerských nebo kamarádských. Dále potíže se sebehodnocením, velice časté jsou pocity méněcennosti, potíže při dosahování vlastních cílů. Úzkost, strach, deprese, nedůvěra, sebevražedné chování, sklony k sebepoškozování, poruchy spánku a noční děsy, poruchy příjmu potravy, drogová závislost, patří mezi varovné známky sexuálního zneužívání dětí. Reakcí na stres způsobený zneužitím je posttraumatická stresová porucha. Je charakterizována znečitlivěním, odtážením se od klíčových osob, depersonalizací a dissociativní amnézií. Pro dissociativní amnézii je typický výpadek paměti nebo neschopnost vlastní identifikace.¹²⁰ Při posttraumatické stresové poruše se mění chování, mění se rytmus spánku, období bdělosti, dochází k disociaci osobnosti a může se také vytvořit obraz mnohočetné osobnosti. Dochází k imunologickým změnám, které mohou vést k opakovaným infekcím. Dalšími příznaky mohou být poruchy řeči, psychosomatické obtíže, násilí a agrese zaměřená jak na sebe, tak na okolí.¹²¹

---

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ Srov. VÁGNEROVÁ, M., *Vývojová psychologie*, s. 10-14.

¹¹⁶ Dlouhodobé neuspokojování potřeb.

¹¹⁷ Sebeprosazování, sociální kontakty aj.

¹¹⁸ Zanedbalost rozvoje, neadekvátní emocionalita, nepřiměřené hodnocení aj.

¹¹⁹ Srov. ČAČKA, O., *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*, s. 22-23.

¹²⁰ Srov. VANÍČKOVÁ, E., *Sexuální zneužívání dětí II. díl*, s. 51-56.

¹²¹ Srov. MALÁ, E. a kol., *Sexuálně zneužívané děti*. Cit. podle VANÍČKOVÁ, E., *Sexuální zneužívání dětí II. díl*, s. 51-56.

4 Řešení dětské práce na mezinárodní úrovni

Problém dětské práce je nutné řešit komplexně v celé jeho šíři. Řešení by mělo probíhat na několika úrovních. Zapojování by měli být jak jednotlivci, rodiny, celé komunity, místní správa, tak i vláda daného státu, která spolupracuje s mezinárodními organizacemi. Jestliže stát není schopen vlastními silami zajistit účinné řešení situace pracujících dětí, mohou vlády požádat o pomoc mezinárodní organizace. Ve spolupráci mohou pracovat na odstranění dětské práce pomocí inovativního zákonodárství, akčních plánů nebo např. ve spolupráci s ILO prostřednictvím mezinárodního programu na odstranění dětské práce¹²² (dále jen IPEC). Vládní i nevládní organizace pracují na odstranění problému způsoby, které jsou přizpůsobeny potřebám a situacím lidí dané oblasti. V rámci snah o odstranění dětské práce byla Komise pro mezinárodní právo¹²³ vyvinuta doporučení, která by měla vést ke snížení počtů pracujících dětí nebo k jejich celkovému vymícení. Jedná se o shromažďování statistických údajů, které v jednotlivých zemích zaznamenávají počet pracujících dětí. Podrobné informace a statistické údaje, týkající se povahy a rozsahu práce dětí by měly být použity jako základ pro stanovení priorit vnitrostátních akcí. Tyto údaje by měly být pravidelně aktualizovány a zasílány ILO. Dalším doporučením je kontrola dodržování ustanovení úmluv. Každý členský stát by měl zřídit vhodné mechanismy pro sledování souladu mezi dětskou prací a vnitrostátními předpisy týkající se dětské práce. Vnitrostátní právní předpisy by měly být přijaty s cílem zajistit mezinárodní normy, které se týkají dětské práce, trestů a opatření. Osoby, odpovědné za monitorování situace by měly být v dostatečné míře školeny, aby odpovídajícím způsobem sledovaly a podávaly zprávy o dodržování nebo naopak o porušování lidských práv v důsledku dětské práce. K boji proti dětské práci také přispívá vyšší informovanost; zvyšování citlivosti na téma dětské práce; mobilizace¹²⁴ široké veřejnosti, včetně národních a místních politiků a soudců, kterých se problém dětské práce týká. Mobilizace by měla zahrnovat také zaměstnance, zaměstnavatele a občanské organizace. Mělo by být zajištěno vhodné školení vládních

---

¹²² International Programme on the Elimination Child Labour (IPEC).

¹²³ International Law Commission. Podrobněji na < <http://www.un.org/law/ilc/>>.

¹²⁴ Uvedení do pohotovosti.

úředníků, zvláště inspektorů a pracovníků donucovacích orgánů a příslušných odborníků. Bylo ustanoveno stíhání členů vlastního státu, kteří spáchají trestný čin podle vnitrostátních právních předpisů týkajících se dětské práce, i když byly tyto trestné činy spáchány v jiné zemi. Dochází ke zjednodušování právních a správních postupů. Je podporován rozvoj politik podniků na podporu cílů, které směřují k odstranění dětské práce, zejména v jejích nejhorších formách. Je třeba monitorovat a propagovat osvědčené postupy, které efektivně přispěly k odstranění dětské práce; zveřejňovat právní nebo ostatní předpisy týkající se dětské práci v různých jazycích a dialektech.¹²⁵

Eliminace dětské práce úzce souvisí se zajištěním bezplatného přístupu ke kvalitnímu vzdělání pro všechny děti. Proto se tato kapitola týká Rozvojových cílů tisíciletí, mezi jejichž cíle patří také zajištění základního vzdělání pro všechny děti, zajištění důstojné práce pro všechny a odstranění extrémní chudoby. Vzdělání je klíčem ke snížení chudoby, která je z velké části příčinou dětské práce a základním předpokladem pro zlepšení životní úrovně. Vzdělání podporuje udržitelný rozvoj, budování demokratické společnosti a zlepšování zdravotního stavu populace. Zvláště vzdělání dívek a žen se s postupem času výrazně odráží ve zlepšení zdravotního stavu rodin, uplatnění plánovaného rodičovství a ve zvýšeném úsilí o zajištění vzdělání pro další generaci dětí.¹²⁶ Zároveň omezení nabídky levné práce dětí umožňuje jejich rodičům žádat za svou práci vyšší mzdu. Nestačí ovšem pouze budovat školy a podporovat kvalitu vzdělání, ale je také důležité zaujmout aktivní postoj a podporovat zavedení všeobecné docházky dětí do škol.¹²⁷

V následujících podkapitolách jsou uvedeny dokumenty a úmluvy, které se týkají dětské práce a podílejí se na její eliminaci. Poslední podkapitola popisuje souvislosti mezi Rozvojovými cíly tisíciletí a odstraňováním problému dětské práce prostřednictvím zajištění lidských práv.

---

¹²⁵ Srov. Druft Guiding Principles for Policing and Enforcement of Child Labour Laws. [online]. [cit. 2010-22-3]. Dostupné z: <<http://www.munfw.org/archive/50th/ilc2.htm>>.

¹²⁶ Srov. Stop dětské práci – je lepší chodit do školy. Řešení. [online]. [cit. 2010-03-04]. Dostupné z: <<http://www.stopdetskepraci.cz/index.php?id=174>>.

¹²⁷ Tamtéž.

4.1 Mezinárodní organizace OSN eliminující dětskou práci

Důležitou roli hrají neziskové organizace a jejich pracovníci, do jejichž kompetencí spadá např. rozvoj účinné komunikace, což znamená, že dokáže naslouchat a vytvářet podmínky pro otevřenou komunikaci mezi jednotlivci, skupinami, komunitami, organizacemi a širším společenstvím, respektuje jejich hodnoty a cíle, motivuje pro překonávání překážek k dosažení vlastních cílů; schopnost orientovat se v potřebách a možnostech jednotlivců, rodin ve vazbě na jejich okolí, v legislativních, společenských a organizačních podmínkách a možnostech, sbírat a zpracovávat informace, schopnost plánovat postup, rozeznat rizikové faktory a stanovit meze, navrhnout možná řešení, rozdělení úkolů k dosažení změny; podpora lidí, aby mohli používat své vlastní síly a schopnosti, přebírat zodpovědnost, zabezpečovat svá práva a kontrolovat ohrožující chování, umět objasnit jejich práva a způsob uplatnění.¹²⁸ Avšak odstranění dětské práce se netýká pouze neziskových organizací a jejich pracovníků, ale také závisí na legislativě dané země a její následné plnění. Mezinárodní organizace by měly být účastny řešení ve chvíli, kdy vláda sama není schopna plnit vlastní stanovené cíle nebo v případě, když země odmítá aktivně se stavět k tomuto problému, v jehož důsledku jsou v zemi porušována lidská práva. I přes snahy zemí bojovat s problémy ve své zemi, jsou zákony mnohdy nefunkční, proto je mezinárodní spolupráce tolik prospěšná. Důležitou roli hrají nevládní organizace, jež v daných zemích usilují o sociální změnu. Programy a aktivity těchto organizací jsou různorodé, reagující na konkrétní situace. Hlavním cílem všech sociálních aktivit je odstraňování sociálních problémů a jejich prevence. primárně by se měly snahy zasazovat o dodržování lidských práv, měly by hájit lidskou důstojnost prostřednictvím změny společenského prostředí, implementací sociálních projektů a programů, poskytování poradenství, v rámci osvětových akcí zvyšování povědomí o problémech v dané společnosti a následné možnosti jejich řešení. Při řešení problémů je důležitá participace místních lidí, jde o spolupráci s jednotlivci, rodinami a celými komunitami. Mezi hlavní organizace, které se v rámci ochrany práv dítěte a podpory jeho všestranného rozvoje zabývají eliminací

---

¹²⁸ HAVRDOVÁ, Z., Kompetence v praxi sociální práce, s. 49-87.

a eradikací problému dětské práce patří OSN, ILO, UNICEF, Save the Children a World Vision.

4.1.1 OSN

OSN nemá žádné konkrétní programy, které by se zabývaly snižováním dětské práce ve světě. Funguje spíše jako poradní orgán. Hlavní činností spočívá v apelování na vlády zemí, aby se problémem dětské práce zabývaly v co největší možné míře. Dává vhodná doporučení, jak dětskou práci redukovat a poskytuje jim poradenství v rámci tvorby vhodné legislativy. Důležitou funkcí jsou prováděné výzkumy v jednotlivých zemích a následná tvorba statistik nebo odborných publikací.¹²⁹ Konkrétními programy odstraňující dětskou práci se zabývají některé agentury OSN, mezi které patří ILO a UNICEF.

4.1.2 ILO

Mezinárodní organizace práce byla založena v roce 1919 jako součást Versaillské mírové smlouvy, která ukončila první světovou válku. ILO se v roce 1946 stala první specializovanou agenturou OSN. Zaměřuje na prosazování sociální spravedlnosti a mezinárodně uznávaných pracovních práv za podmínek, jakými jsou spravedlnost, svoboda a lidská důstojnost. Podle ILO¹³⁰ může být univerzální a trvalý mír nastolen pouze v případě, že je založen na sociální spravedlnosti. Hlavním cílem je prosazování pracovních práv, podpora pracovních příležitostí, zvyšování sociální ochrany a posilování dialogu při řešení otázek týkajících se manipulace a vykořisťování během pracovního procesu. ILO je jediná trojstranná agentura Spojených národů, která sdružuje zástupce vlád, zaměstnavatele a pracovníky, aby společně vytvářely programy a politiku. Skrze toto unikátní uspořádání se organizaci dostávají hodnotné informace. ILO je globálním subjektem zodpovědným za vypracování a dohled nad mezinárodními pracovními normami. V roce 1998 přijala ILO deklaraci o základních principech a právech v práci. Tyto zásady a práva se týkají sdružování a kolektivního vyjednávání, práva na svobodu, odstranění nucené a dětské práce, odstranění diskriminace spojenou se zaměstnáním s cílem rovnosti příležitostí, spravedlivého podílu na bohatství

---

¹²⁹ Zdrojem interní materiály ADCH Praha.

¹³⁰ ILO získala v roce 1969 Nobelovu cenu míru.

a rozvinutí lidského potenciálu.¹³¹ Práce s členskými státy spočívá v tom, že se snaží zajistit, aby byly v praxi dodržovány normy a principy práce. Podle názoru ILO, je hlavní cestou z chudoby právě práce.¹³²

Mezinárodní program na odstranění dětské práce je hlavním programem ILO. Byl vytvořen v roce 1992 s cílem postupného odstranění dětské práce, kterého by mělo být dosaženo prostřednictvím posílení kapacit zemí při řešení problému a podpory celosvětového hnutí k boji proti dětské práci. V současné době má IPEC pobočky v 88 zemích¹³³ světa.¹³⁴ Ve 27 zemích, které nepodepsaly memorandum o porozumění, ILO přesto podporuje činnosti k boji proti dětské práci.¹³⁵ IPEC je to největší program svého druhu na celém světě a jediný operační program ILO. Počet a rozsah partnerů IPEC se v průběhu několika let rozšířil a nyní zahrnuje zaměstnavatele, pracovníky organizací, mezinárodní a vládní agentury, soukromé podnikatele, komunity, nevládní organizace, média, poslance, soudce, univerzity, náboženské skupiny a samozřejmě děti a jejich rodin. Zatímco cílem IPEC zůstává prevence a odstranění všech forem dětské práce, tak prioritami pro jednotlivé okamžité kroky je odstranění nejhorších forem dětské práce.¹³⁶

IPEC pracuje na dosažení cílů několika způsoby, jedním z nich je založení programu, který v dané zemi podporuje politické reformy, dalším je budování institucionálních kapacit a uvádění do provozu konkrétní opatření, zvyšování informovanosti a mobilizace s cílem změnit sociální postoje, podpora ratifikací a účinné provádění úmluv týkající se odstraňování dětské práce. Tyto snahy doposud docílily stažení několik stovek tisíců dětí z pracovního procesu. Jako doplněk k těmto přímým akcím bylo podstatné provádět také hloubkové statistické a kvalitativní¹³⁷ výzkumy;

---

¹³¹ Srov. *The ILO at a Glance*. s. 1-2. [online]. [cit. 2010-03-22]. Dostupné z: <http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---webdev/documents/publication/wcms_082367.pdf>.

¹³² Srov. About the ILO. [online]. [cit. 2010-03-22]. Dostupné z: <http://www.ilo.org/global/About_the_ILO/lang--en/index.htm>.

¹³³ Seznam signatářských a spolupracujících zemí podrobněji dostupný z: <<http://www.ilo.org/ipecc/programme/IPECintheField/lang--en/index.htm>>.

¹³⁴ Srov. The Programme. [online]. [cit. 2010-03-22]. Dostupné z: <<http://www.ilo.org/ipecc/programme/lang--en/index.htm>>.

¹³⁵ Srov. IPEC Worldwide. [online]. [cit. 2010-03-22]. Dostupné z: <<http://www.ilo.org/ipecc/programme/IPECintheField/lang--en/index.htm>>.

¹³⁶ Srov. The Programme. [online]. [cit. 2010-03-22]. Dostupné z: <<http://www.ilo.org/ipecc/programme/lang--en/index.htm>>.

¹³⁷ Výzkum v oblasti sociálních věd, který se zabývá tím, jak jednotlivci či skupiny nahlízejí, chápou a interpretují svět.

politické a právní analýzy; hodnotit a monitorovat pracující děti; vést statistické údaje; vypracovávat metodiky a tematické studie, postupy, pokyny a výukový materiál.¹³⁸

4.1.3 UNICEF

Dětský fond Organizace spojených národů¹³⁹ je hlavní světovou organizací, která se na celosvětové úrovni zabývá ochranou a zlepšováním životních podmínek dětí a podporou jejich všestranného rozvoje. Byl založen v roce 1946 původně jako Mezinárodní dětský fond neodkladné pomoci¹⁴⁰ pro pomoc dětem postiženým 2. světovou válkou. UNICEF je mezivládní organizací, která při prosazování svých cílů přímo spolupracuje s vládami jednotlivých zemí a s nevládními organizacemi. Velkou podporou činnosti UNICEF bylo v roce 1989 přijetí Úmluvy o právech dítěte. Hlavní ústředí sídlí v New Yorku, důležité ústřední úřadovny a distribuční základny pracují také v Ženevě, Bruselu, Tokiu a v Kodani. Pro potřeby výzkumu a vzdělávání působí ve Florencii Výzkumné centrum dítěte. Organizační strukturu tvoří 8 regionálních úřadoven, určených pro řízení činnosti v jednotlivých oblastech světa, 37 Národních výborů pro UNICEF a 127 kanceláří pro práci v rozvojových a průmyslově méně vyspělých zemích. Partnerem Českého výboru pro UNICEF je Regionální úřadovna pro Evropu se sídlem v Ženevě. Významné postavení v činnosti a struktuře mají Národní výbory, které jsou jeho reprezentanty ve vyspělých průmyslových zemích. Zabývají se zejména prosazováním Úmluvy o právech dítěte a činnosti UNICEF, osvětovou a vzdělávací činností a shromažďováním finančních prostředků pro programy pomoci dětem ve světě.¹⁴¹

Aktivity a programy UNICEF se zaměřují na podporu lidských práv, zvláště pak práv dítěte. Podílí se na ochraně dětí před násilím, vykořisťováním a zneužíváním. Činnost také spočívá ve zlepšování zdraví dětí, jejich výživy a ostatních klíčových sociálních dopadů na děti a jejich rodiny. UNICEF pomáhá rozvíjet schopnosti lidí, aby si byli vědomi svých práv a aby je byli schopni uplatnit. Jsou prováděny výzkumy

---

¹³⁸ Srov. Action against child labour. [online]. [cit. 2010-03-22]. Dostupné z: <<http://www.ilo.org/ipecc/Action/lang--en/index.htm>>.

¹³⁹ United Nations Children's Fund.

¹⁴⁰ United Nations International Emergency Fund – název do roku 1953.

¹⁴¹ Srov. Co je UNICEF? [online]. [cit. 2010-03-22]. Dostupné z: <<http://www.unicef.cz/index.php?pg=2&id=22&zp=1>>.

a vedeny statistické údaje o situaci dětí ve světě, které upozorňují na nedostatky. Tyto nedostatky se UNICEF ve spolupráci s místními vládami snaží odstranit.¹⁴²

Mezi další významné organizace zabývající se ochranou práv dítěte a podporou lidských práv obecně patří Save the Children, World Vision nebo Amnesty International nebo celosvětové hnutí proti dětské práci Global March¹⁴³.

4.2 Úmluvy týkající se odstranění dětské práce

Některé z nejhorších forem dětské práce jsou pokryty mezinárodními instrumenty, zejména Úmluvou o nucené práci z roku 1930 a Dodatkovou úmluvou OSN o zrušení otroctví, obchodu s otroky a institucí a praktik podobných otroctví z roku 1956. Mezinárodní organizace práce iniciovala vznik dvou základních opatření na ochranu dětí v této oblasti. Dne 17. června 1999 byla v Ženevě na 87. zasedání Generální konference ILO přijata Úmluva o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce¹⁴⁴. Úmluva vstoupila v platnost dne 19. listopadu 2000. Úmluvu ratifikovalo již 163 zemí světa.¹⁴⁵ Druhým opatřením ILO je Úmluva o nejnižším věku pro vstup do zaměstnání. Doposud ji ratifikovalo 148 států. Tyto úmluvy sepsaly společně národní vlády, sdružení zaměstnavatelů a odbory v Mezinárodní organizaci práce. Obchodní společnosti jsou tudíž z politického i morálního hlediska povinny je zavádět. Součástí obou Úmluv je zákaz vykonávání nebezpečné práce pro děti mladší 18 let.¹⁴⁶

---

¹⁴² Srov. Focus Area. [online]. [cit. 2010-05-02]. Dostupné z: <<http://www.unicef.org/whatwedo/index.html>>.

¹⁴³ Viz. Save the Children, <<http://www.savethechildren.net/alliance/index.html>>. World Vision, <<http://wvi.org/wvi/wviweb.nsf>>. Amnesty International, <<http://www.amnesty.org/>>. Global March, <<http://globalmarch.org/>>.

¹⁴⁴ Úmluva č. 182.

¹⁴⁵ Srov. Úmluva 182, [online]. [cit. 2010-01-02]. Dostupné z: <http://www.stopdetskepraci.cz/download/pdf/documents_3.pdf>.

¹⁴⁶ Zdrojem interní materiály ADCH Praha.

4.2.1 Úmluva o zákazu nejhorších forem dětské práce

Úmluva o zákazu a opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce byla vyhlášena v Ženevě dne 17. 6. 1999 Mezinárodní organizací práce.¹⁴⁷ Dětská práce v sobě skrývá mnoho různých forem, přesto je zvláštní pozornost věnována odstraňování nejhorších forem dětské práce. Úmluva se zasazuje o okamžité a komplexní jednání prostřednictvím vyloučení dětí ze všech takových forem práce, zajištění bezplatného základního vzdělání, rehabilitace a sociální reintegrace s přihlédnutím k potřebám jejich rodin.¹⁴⁸ Každý stát, který úmluvu ratifikoval, je povinen přijmout okamžitá a účinná opatření včetně stanovení a aplikace trestních sankcí zajišťujících zákaz a odstranění nejhorších forem dětské práce.¹⁴⁹

„Pro účely této úmluvy výraz "nejhorší formy dětské práce" zahrnuje: všechny formy otroctví nebo praktik podobných otroctví, jako je prodej a obchodování s dětmi, poddanství pro dluhy a nevolnictví a nucená nebo povinná práce, včetně nuceného nebo povinného najímání dětí k účasti v ozbrojených konfliktech; užívání, získávání nebo nabízení dítěte k prostituci, k výrobě pornografie nebo pro pornografická představení; užívání, získávání nebo nabízení dítěte k nezákonným činnostem, zejména k výrobě a obchodování s drogami tak, jak jsou definovány v příslušných mezinárodních smlouvách; práci, která svou povahou nebo okolnostmi, za nichž je vykonávána, je schopna poškodit zdraví, ohrozit bezpečnost nebo morálku dětí.“¹⁵⁰ ... „Každý členský stát navrhne a zavede, jako svou prioritu, akční programy k odstranění nejhorších forem dětské práce.“¹⁵¹

Tyto akční programy budou navrhovány a zaváděny ve spolupráci s příslušnými vládními institucemi a organizacemi zaměstnavatelů a pracovníků a dalších skupin, kterých se programy týkají.¹⁵²

---

¹⁴⁷ Podle zákona č. 90/2002 Sb., Úmluva Mezinárodní organizace práce o zákazu a opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce. Dostupné z: <<http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2005020128>>.

¹⁴⁸ Srov. Tamtéž.

¹⁴⁹ Srov. Tamtéž. článek 1 a 7.

¹⁵⁰ Tamtéž. článek 3.

¹⁵¹ Tamtéž. článek 6.

¹⁵² Tamtéž. článek 6.

4.2.2 Úmluva ILO o nucené nebo povinné práci

Vyhlášena dne 28. 6. 1930 Mezinárodní organizací práce v Ženevě. Podle úmluvy,

„každý členský stát Mezinárodní organizace práce, který ratifikuje tuto úmluvu, se zavazuje, že v době co nejdříve potlačí užívání nucené nebo povinné práce ve všech jejích formách.“ ... „Pro účely této úmluvy bude výraz "nucená nebo povinná práce" označovat každou práci nebo službu, která se na kterékoli osobě vymáhá pod pohrůzkou jakéhokoli trestu a ke které se řečená osoba nenabídla dobrovolně.“¹⁵³

4.2.3 Úmluva ILO o odstranění nucené práce

Vyhlášena dne 26. 5. 1957 Mezinárodní organizací práce v Ženevě. Úmluva říká, že,

„...každý člen Mezinárodní organizace práce¹⁵⁴, který ratifikuje tuto úmluvu, se zavazuje, že potlačí a nebude využívat v jakékoli formě nucenou nebo povinnou práci: jako prostředku politického nátlaku nebo politické výchovy nebo jako trestu za zaujímání nebo vyjadřování politických názorů nebo názorů ideologicky protichůdných nastolenému politickému, sociálnímu nebo hospodářskému systému; jako metody mobilizace a využívání pracovních sil pro účely hospodářského rozvoje; jako prostředku pracovní kázně; jako trestu za účast ve stávkách; jako prostředku rasové, sociální, národnostní nebo náboženské diskriminace.“¹⁵⁵

4.2.4 Úmluva o nejnižším věku pro vstup do zaměstnání

Nejnižší věk pro vstup do zaměstnání byl stanoven několika různými úmluvami, proto bylo nezbytné přijmout obecný instrument k tomuto předmětu, s cílem dosáhnout úplného odstranění dětské práce. V roce 1973 přijímá generální konference ILO

---

¹⁵³ Podle zákona č. 506/1990 Sb., Úmluvy Mezinárodní organizace práce o nucené nebo povinné práci. Dostupné z: < <http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2004011901>>.

¹⁵⁴ Členský stát Mezinárodní organizace práce.

¹⁵⁵ Podle zákona č. 231/1998 Sb., Úmluvy mezinárodní organizace práce o odstranění nucené práce. Dostupné z: < <http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2004011902>>.

Úmluvu o nejnižším věku pro vstup do zaměstnání¹⁵⁶. Tato úmluva má formu mezinárodní úmluvy.¹⁵⁷

„Každý členský stát, pro který je tato úmluva platná, se zavazuje k provádění vnitrostátní politiky, která zajistí účinné odstranění dětské práce a postupné zvyšování nejnižšího věku pro vstup do zaměstnání či výkon práce na úroveň slučitelnou s co nejplnějším tělesným a duševním rozvojem mladistvých.“¹⁵⁸ ... „Nejnižší věk pro vstup do jakéhokoli druhu zaměstnání či pro výkon práce, jež svou povahou či okolnostmi, za nichž jsou vykonávány, jsou s to ohrozit zdraví, bezpečnost nebo mravnost mladistvých, nesmí být nižší než 18 let.“¹⁵⁹ ... „Ustanovení úmluvy se budou vztahovat při nejmenším na: hornictví a práci v lomech; výrobní průmysl; stavebnictví; elektrárny, plynárny a vodárny; zdravotnické služby; dopravu, skladování a spoje; a plantáže a jiné zemědělské podniky převážně produkující pro komerční účely, s výjimkou podniků rodinných a malých rozměrů, které vyrábějí pro místní spotřebu a nezaměstnávají pravidelně námezdní pracovníky.“¹⁶⁰

Po projednání se zúčastněnými organizacemi zaměstnavatelů a pracovníků, je možné povolit zaměstnání či práci od 16 let za podmínky, že zdraví, bezpečnost a mravnost těchto mladistvých jsou zcela chráněny a že se mladistvým dostalo přiměřeného zvláštního poučení nebo odborné výchovy v příslušném odvětví činnosti. Vnitrostátní zákonodárství může také povolit zaměstnání či práci osob od 13 do 15 let věku pro lehké práce, které nejsou škodlivé pro jejich zdraví nebo vývoj, které jim nebrání ve školní docházce, účasti na programech pro volbu profese či odborné výchově nebo které jim nebrání mít prospěch ze školení, které se jim dostává.¹⁶¹

---

¹⁵⁶ Úmluva 138.

¹⁵⁷ Srov. Úmluva 138. [online]. [cit. 2010-03-02]. Dostupné z: <<http://www.stopdetskepraci.cz/index.php?id=175>>.

¹⁵⁸ Tamtéž. článek 1.

¹⁵⁹ Úmluva 138, čl. 3 §1. [online]. [cit. 2010-03-02]. Dostupné z: <http://www.stopdetskepraci.cz/download/pdf/documents_4.pdf>.

¹⁶⁰ Tamtéž. článek 5.

¹⁶¹ Srov. Úmluva 138. [online]. [cit. 2010-03-02]. Dostupné na: <<http://www.stopdetskepraci.cz/index.php?id=175>>.

4.3 Lidská práva a řešení problému chudoby

Většina sociálních problémů, jako je např. zneužívání dětí při práci, negramotnost, chudoba, vznikly na základě porušování základních lidských práv. Proto je velice důležité, aby se veškeré snahy o řešení těchto problémů zaměřily na ochranu a podporu základních práv člověka.

4.3.1 Rozvojové cíle tisíciletí

Významným krokem při řešení otázky chudoby a souvisejícími problémy byly v roce 2000 přijaty Rozvojové cíle tisíciletí¹⁶². Jsou to závazky, které zlepšují sociální situaci, a tím přispívají ke snižování chudoby ve světě. Cíle byly přijaty všemi představiteli všech členských států¹⁶³ OSN na tzv. Summitu tisíciletí. Většina z nich řeší chudobu, epidemie, nedostatečnou zdravotní péči, zhoršování se životního prostředí, negramotnost, hygienické podmínky aj., které mají hluboké sociální dopady.¹⁶⁴ Rozvojové cíle tisíciletí, kterých je celkem osm, jsou rozděleny do osmnácti jednotlivých úkolů.

Je nutné zdůraznit, že mnohé nejvýznamnější závazky nejsou na mezinárodní scéně zcela nové. Už v roce 1986 na summitu věnovaném otázkám hladu a celosvětového zabezpečení potravin se vlády zemí OECD zavázaly snížit do roku 2015 počet absolutně chudých (v té době 815 milionů) o polovinu. Ovšem již o pět let později na podobném setkání zmíněné vlády uznaly, že tento ambiciózní cíl není realistický a že k jeho dosažení budou nutná daleko razantnější opatření a také zvýšené nasazení ze strany rozvinutých zemí.¹⁶⁵

V minulosti již snahy o redukci chudoby a dalších sociálních problémů probíhaly, tudíž se v dnešní době můžeme poučit a při řešení naléhavých problémů se snažit pracovat co nejefektivnějšími způsoby.

---

¹⁶² Millennium Development Goals (MDG's). Podrobněji na: <<http://www.undp.org/mdg/basics.shtml>>.

¹⁶³ V roce 2000 přijato všemi 189 členskými státy OSN. V současné době je celkový počet členských států OSN 192. Dostupné z: <<http://www.osn.cz/system-osn/clenske-staty/?i=199>>.

¹⁶⁴ Srov. Rozvojové cíle tisíciletí. [online]. [cit. 2010-03-02]. Dostupné z: <http://www.rozvojovka.cz/rozvojove-cile-tisicileti_228_8.htm>.

¹⁶⁵ Tamtéž.

4.3.2 Rozvojové cíle tisíciletí a dětská práce

Eliminace dětské práce úzce souvisí s problémy, které patří mezi hlavní Rozvojové cíle. Jedná se např. o problém chudoby, negramotnosti nebo porušování lidských práv. V rámci snah o odstranění dětské práce je velice významným cílem zajištění bezplatného přístupu ke vzdělání pro všechny děti. Přístup ke vzdělání patří mezi základní lidská práva, jmenovaná Všeobecnou deklarací lidských práv. Vzdělání je důležitým nástrojem snižování chudoby, která je z velké části příčinou dětské práce, ale také důsledkem. Přestože se situace ve srovnání s výchozím rokem 1990 celosvětově zlepšila, Podle odhadů Světové banky z roku 2007 cíl zajištění vzdělání pro všechny děti nebude dosažen u více než poloviny rozvojových zemí, ale celkově se situace ve srovnání s výchozím rokem 1990 celosvětově zlepšila.chlapci.¹⁶⁶

---

¹⁶⁶ Srov. Rozvojové cíle tisíciletí. [online]. [cit. 2010-03-02]. Dostupné z: <http://www.rozvojovka.cz/rozvojove-cile-tisicileti_228_8.htm>.

5 Sociální dopady porušování lidských práv a aktivity vybraných organizací OSN

Při zapojení dětí do pracovního procesu jsou velmi často porušována jejich práva. Mezi nejčastěji porušovaná práva patří právo na osobní rozvoj, čímž se rozumí právo na vzdělání, svobodu myšlení a náboženství a přístup k informacím; právo na zdravotní péči, právo na hru a zábavu, dále právo na ochranu proti všem formám krutosti, vykořisťování a zneužívání a svévolnému oddělení od rodiny.

Přestože celkově počet pracujících dětí ve světě klesá¹⁶⁷, Jihovýchodní Asie a Tichomoří jsou stále oblasti s nejvyšším počtem pracujících dětí na světě. Představují 18,8 % z 650 milionů dětí ve věku 5-14 let.¹⁶⁸ Některé země mají ve své legislativě zákony zabývající se problémem dětské práce, ale zákony jsou mnohdy nefunkční a obtížně vymahatelné.¹⁶⁹ V popředí zájmu stále zůstává odstranění nejhorších forem dětské práce. Mnohdy jde o politicky nestabilní země, země, v nichž probíhají konflikty a země s velkou tolerancí dětské práce. Mezi strategie, kterými se snaží napomáhat k odstraňování dětské práce patří budování kapacit sociálních partnerů, IPEC implementační agentury, prosazování dodržování a zavedení ILO úmluv do praxe, zvyšování informovanosti veřejnosti a cílových skupin. Práce IPEC především zahrnuje začleňování a následné řešení problému dětské práce do vládních politik, strategií, plánů a rozpočtů.¹⁷⁰ Následující podkapitola popisuje důvody, kvůli kterým jsou nejčastěji porušována lidská práva.

---

¹⁶⁷ Podle poslední Globální zprávy ILO.

¹⁶⁸ Srov. Asia and the Pacific. [online]. [cit. 2010-03-03]. Dostupné z: <<http://www.ilo.org/ipecc/Regionsandcountries/Asia/lang--en/index.htm>>.

¹⁶⁹ Srov. Stop dětské práci – je lepší chodit do školy. [online]. [cit. 2010-03-03]. Dostupné z: <<http://www.stopdetskepraci.cz/index.php?id=174&idp=204>>.

¹⁷⁰ Srov. Asia and the Pacific. [online]. [cit. 2010-03-03]. Dostupné z: <<http://www.ilo.org/ipecc/Regionsandcountries/Asia/lang--en/index.htm>>.

5.1 Nejčastější důvody porušování lidských práv

Přestože v některých rozvojových zemích existují opatření, která dětskou práci zakazují, stále dochází k zaměstnávání obrovského počtu dětí. Tak tomu je i v Indii, Bangladéši a na Srí Lance. V zemích buďto legislativa zaručující ochranu lidských práv neexistuje nebo je zastaralá a nefunkční nebo právní instrumenty nejsou právně závazné. I když je v zemi zaveden platný legislativní rámec ochrany lidských práv, vláda nemá dostatek prostředků, aby zajistila plně funkční mechanismy ochrany a vymáhání lidských práv. I přes existující legislativu hledají někteří zaměstnavatelé způsoby, jak zákony a nařízení obejít nebo zneužívají jejich nedostatků. Mnohdy také vláda vydá nařízení, které se sice týká dětské práce, ale výslovně ji nezakazuje. Následující podkapitoly se týkají situací ve vybraných zemích Jižní Asie, a to Indie, Bangladéše a Srí Lanky. Pozornost je věnována legislativě, týkající se dětské práce a aktivitám, které vedou k jejich ochraně a dodržování.

5.2 Situace – Indie

Přestože je v Indii dětská práce oficiálně zakázaná, má Indie největší podíl dětské práce na světě. Údaje o počtech pracujících dětí se velmi liší a přesný počet nikdo nezná. Podle údajů indického ministerstva je v ní zapojeno téměř 20 milionů dětí pracujících v nebezpečných podmínkách. Údaje UNICEF hovoří až o 50 miliónech pracujících dětí. V zemědělství pracuje 85% dětí z vesnických oblastí, 40% dětí je zaměstnáno v továrnách a průmyslové výrobě. Děti opravují koberce, brousí drahokamy, vyšívají, sestavují rakety a pyrotechniku. Ve srovnání se zaměstnáním dospělého člověka je dětská práce levnější o 80%. Z 9 milionů prostitutek v zemi tvoří 30% děti, z nichž polovina je unesena z Nepálu a Bangladéše a několik tisíců dívek sotva dosáhly věku 10 let. Většina pracujících dětí je ve věku 1. stupně základní školy, tzn. mladší 12 let. Dětská práce tvoří 20% hrubého domácího produktu. Práce dítěte

tvoří v některých rodinách $\frac{1}{3}$ z celkového příjmu. Děti pracují v průměru 7-9 hodin denně.¹⁷¹

Na problém dětské práce v Indii je třeba nahlížet z několika úhlů pohledu. Dětská práce není novodobým ani jediným problémem Indie. Jsou jím důvody a okolnosti, které donutí děti k ekonomické aktivitě. Jedním z hlavních problémů Indie je chudoba, která s problémem dětské práce úzce souvisí. Rodiče nejsou schopni obstarat peníze na zajištění základních potřeb rodiny. Platy dětí jsou velmi nízké, ale i tak jsou nezbytnou součástí rodinných příjmů. Rodiče posílají děti do práce nebo dítě prodají zaměstnavateli. Dalším problémem je nedostupnost vzdělání, a to z hlediska financí a vzdálenosti. V Indii je sice školní docházka bezplatná, ale děti musejí z vlastních zdrojů hradit ostatní potřeby, které jsou se školou spojené, jako jsou školní pomůcky, učebnice, školné nebo uniformy. Většina rodin nemá prostředky ani na zajištění těchto potřeb. Některé děti žijí v odlehlých vesnicích, vzdálených několik desítek kilometrů, že buďto nemají prostředky na to, aby se do školy dopravily nebo v dané oblasti není vybudovaná infrastruktura. Dalším velice závažným problémem Indie je, sice neoficiální, ale mezi lidmi stále živý, kastovní systém. Některým skupinám jsou práva omezována a jiným jsou zcela upírána. Další překážkou některých dětí v dosažení vzdělání jsou tradice a přesvědčení rodičů. Někteří se stále podporují tradiční postavení ženy v domácnosti nebo se snaží děti zapojovat do práce s úmyslem, že budou mít v budoucnu větší příležitosti na trhu práce.

Ústava Indie, vyhlášená 26. 1. 1950 zaručuje člověku právo na život a svobodu, právo nebýt ponižován a podroben nelidskému zacházení, zakazuje jakoukoli formu nevolnictví a otroctví. Stanovuje, že žádné dítě mladší 14 let nesmí být zaměstnáno v továrnách, dolech a dalších nebezpečných zaměstnáních, která by narušovala jeho přirozený vývoj¹⁷². Děti mají právo na zdravý vývoj, právo mít možnosti a příležitosti se svobodně rozvíjet s vědomím vlastní důstojnosti, právo na ochranu dětství a mládí a ochrana proti morálnímu a materiálnímu strádání. Stát by měl chránit zdraví pracovníků; zajistit, aby ženy ani muži nebyly v útlém věku nuceni pracovat. Mezi hlavní legislativní opatření indické vlády patří zákony, ukotvující problém dětské práci,

---

¹⁷¹ Zdrojem interní materiály ADCH Praha.

¹⁷² Mezi nebezpečné práce patří: práce na železnici; práce s ohněm; práce v pohostinství; ve stavebnictví; v přístavech; práce v kamenolomech; tkaní vlněných koberců; výroba cementu a jeho pytlování; tkaní, barven a potisk látek; výroba zápalek a výbušnin a ohňostrojů; výroba mýdla; kožedělný průmysl; práce ve strojírenství; výroba břidličných tužek, včetně jejich balení; výroba achátových výrobků; pracovní procesy zahrnující práci s jedovatými kovy a substancemi.

mezi které patří Zákon o dětské práci¹⁷³ z roku 1986, který zakazuje zaměstnávání dětí mladších 14 let v několika druzích zaměstnání a jiných činnostech, které by svou povahou ohrožovaly zdraví a život dětí a Továrenský zákon¹⁷⁴ z roku 1948, který zakazuje zaměstnávání dětí mladších 14 let. Dospívající, a to ve věku od 15 do 18 let, mohou být v továrnách zaměstnáváni pouze tehdy, pokud získají osvědčení o způsobilosti od oprávněného lékaře. Zákon dále upravuje maximální délku pracovní doby pro děti od 14 let na 4 a půl hodiny denně a zcela zakazuje noční směny. Důlní zákon¹⁷⁵ z roku 1952 zakazuje zaměstnávání dětí v dolech a lomech, které jsou mladší 18 let s výjimkou učňů, kterým je práce v dole povolena po dovršení 16 let, ovšem pod podmínkou, že budou pracovat pod dohledem. Dalším zákonem je Zákon o soudnictví mladistvých¹⁷⁶ z roku 2000, tento zákon byl naposledy novelizován v roce 2002 v souladu s Úmluvou OSN o právech dítěte, zákon se mimo jiné týká zaměstnavatelů, kteří najímají děti nebo mladistvé pro účely jakýchkoli nebezpečných zaměstnání, drží je v otroctví, je jim upírán výdělek. Ti jsou následně potrestáni odnětím svobody na dobu až tří let nebo úhradou pokuty. Tento zákon je velice efektivním instrumentem v mnoha zemích Indie. Z roku 1948 pochází Zákon o minimální mzdě, který předepisuje vyšší minimální mzdy pro všechny zaměstnance všech organizací, firem, podniků, pracovníků v domácnostech aj. Nejnovějším zákonem je zákon z roku 2009 týkající se školní docházky, je to Zákon o právech dětí na bezplatné a povinné vzdělání. Týká se všech dětí ve věku od 6-14 let a také předepisuje, že by v každé soukromé škole mělo být přiděleno 25 míst znevýhodněným dětem. Důležitou soudní intervencí bylo v roce 1996 rozhodnutí nejvyššího soudu a vlády státu identifikovat všechny děti pracující v nebezpečných pracovních podmínkách, odvolat je z práce a poskytnout jim kvalitní vzdělání.¹⁷⁷

V roce 1987 vytvořila indická vláda Národní politiku dětské práce¹⁷⁸. Tento program je složen ze tří částí a to z akčního plánu legislativy, který se týká tvorby zákonů; zaměření se na obecné rozvojové programy pro využití dětské práce, kdekoli to bude možné, které se týkají přímých akcí, jako např. vzdělávání dětí, dostupnost zdravotnictví pro děti, jejich výživa a programy odstraňující chudobu a specifických programů a projektů odstraňující dětskou práci. Za chod projektů je odpovědný

---

¹⁷³ The Child Labour (Prohibition and Regulation) Act.

¹⁷⁴ The Factories Act.

¹⁷⁵ The Mines Act.

¹⁷⁶ The Juvenile Justice (Care and Protection) of Children Act.

¹⁷⁷ Srov. National Legislation and Policies Against Child Labour in India. [online]. [cit. 2010-03-25].

Dostupný z: <<http://www.ilo.org/public/english/region/asro/newdelhi/ipecc/responses/india/national.htm>>.

¹⁷⁸ The National Child Labour Policy (NCLP).

výkonný ředitel, dále projekty monitorují ostatní pracovníci, zástupci ministerstev práce, školství, zdravotnictví, rozvoje venkova, rozvoje žen a dětí nebo vlády jednotlivých států, ve kterém jsou implementovány konkrétní programy. V mezinárodním měřítku je Indie signatářem Úmluvy OSN o právech dítěte, Úmluvy mezinárodní organizace práce o nucené práci a Úmluvy mezinárodní organizace práce o odstranění nucené práce.

Přestože v Indii spolupracuje na odstraňování problému dětské práce velké množství nevládních, státních i mezinárodních organizací, i když existuje mnoho instrumentů týkající se lidských práv a zákazu dětské práce, stále se setkáváme s jejich porušováním. V zákonech se občas najdou nepatrné nedostatky, kterých zaměstnavatelé velice často využívají a obcházejí ve svůj prospěch. Důvodem jsou také nízké tresty za porušení zákona, nedostatek úředníků a policistů. Dětská práce v Indii je stále přetrvávajícím problémem také z důvodu dlouholeté tradice. Asi největším problémem je fakt, že Indie dosud neratifikovala Úmluvu ILO o nejnižším věku pro vstup do zaměstnání a Úmluvu ILO o zákazu a opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce.

5.2.1 ILO aktivity

Indická vláda spolupracuje s ILO v rámci IPEC od roku 1992. Podepsáním Memoranda o porozumění¹⁷⁹ byly stanoveny zásady, oblasti a formy spolupráce při boje s dětskou prací. IPEC stanovil národní program a Národní řídicí výbor¹⁸⁰ zodpovědný za politické vedení a sledování. Řídicímu výboru předsedá tajemník ministerstva práce a zaměstnanosti a zástupci vládních agentur, včetně ministerstva školství, rozvoje lidských zdrojů, sociální spravedlnosti a zplnomocňování, zástupci nevládních organizací a zástupci občanské společnosti. Z méně rozsáhlých akčních programů prováděných v rámci národního programu se v průběhu několika let začlenily do národního úsilí v boji proti dětské práci skrze programy¹⁸¹ NCLP.

---

¹⁷⁹ The Memorandum of Understanding (MoU).

¹⁸⁰ National Seering Committee (NSC).

¹⁸¹ The National Child Labour Projects (NCLPs).

5.2.2 UNICEF aktivity

Stejně tak jako jiné organizace UN, také UNICEF podporuje několik iniciativ v boji proti dětské práci. Jsou prováděny prostřednictvím indické vlády a stejně tak organizacemi občanské společnosti, mezi které se řadí Action Aid India, CARE India, Word Vision India, Save the Children, Global March Against Child Labour nebo CINI ASHA.¹⁸²

Příkladem je projekt s názvem Bhiwandi v okrese Thane, ležící ve státě Maháráštra. Cílem projektu je prevence a rehabilitace dětí zapojených do pracovního procesu, převážně se týká dětí, které pracují u tkalcovských stavů.¹⁸³ Nezbytnou součástí projektu je spolupráce se všemi zúčastněnými stranami včetně místní vlády, vlastníků tkalcovských stavů a ostatních, kteří nějakým způsobem ovlivňují veřejné mínění. Při vyčleňování dětí z pracovního procesu je nutné dbát na rehabilitaci dětí, poskytovat informace, pracovat s rodinami pracujících dětí, není možné je z práce pouze odvolat. „*Je velice těžké okamžitě vyjmout děti z práce a zapsat je do školy. Je nutné postupovat strategicky a pragmaticky při řešení potřeb těchto dětí a jejich rodin,*“ řekla vedoucí projektu Vijaylakshmi Arora. Z toho důvodu projekt poskytuje zvláštní výhody dětem starším 14 let, které nenavštěvují školu. Jsou jim poskytovány odborné kurzy, za účelem zvýšení jejich odbornosti a uplatnění se na trhu práce. Jedná se o zprostředkování znalostí z oborů instalatérství, drátenictví, tesařství, klempířství aj. Projekt se také soustředí na dospívající dívky a ženy, kterým umožňuje nalézt nové způsoby řešení klíčových společenských problémů, kterým je např. předčasný vstup do manželství.¹⁸⁴

---

¹⁸² Srov. Other initiatives against child labour. [online]. [cit. 2010-04-06]. Dostupné z: <<http://www.ilo.org/public/english/region/asro/newdelhi/ipecc/download/india.pdf>>.

¹⁸³ Srov. Tamtéž.

¹⁸⁴ Srov. Fighting child labour in cotton mills. [online]. [cit. 2010-04-06]. Dostupné z: <http://www.unicef.org/india/resources_1733.htm>.

5.3 Situace – Bangladéš

Podle průzkumu bangladéšského statistického úřadu¹⁸⁵ se celkový počet pracujících dětí ve věku 5-17 let pohybuje okolo 7,9 milionu dětí, z toho 4,9 milionu dětí ani nedosáhly věku 15 let, i když podle zákona je pro děti ve věku od šesti do deseti let školní docházka povinná¹⁸⁶. Ve venkovských oblastech pracuje mnohem více dětí než v městských. Na venkově jde o 6,4 milionu dětí, kdežto ve městech se jedná o 1,5 milionu pracujících dětí. V Bangladéši¹⁸⁷ jsou děti zapojovány převážně do tří hlavních odvětví práce, jde o zemědělství (4,5 milionu dětí; 56,4 % z celkového počtu pracujících dětí), průmysl (1,4 milionu dětí; 17,7 % z celkového počtu pracujících dětí) a služby (2 miliony; 25,9 % z celkového počtu pracujících dětí). Mezi faktory, které ovlivňují vývoj dětské práce v Bangladéši, patří extrémní chudoba a snížená životní úroveň, rychlý populační růst, špatné pracovní podmínky, vykořisťování pracovníků, diskriminace mezi muži a ženami, nedostatečné množství právních předpisů, neefektivní způsoby vymáhání existujících předpisů a nařízení a tradiční názory a argumenty obyvatel ve prospěch dětské práce. Bangladéš má mimo jiné velice omezené možnosti, co se týče odbornosti a profesionality zaměstnání. Jsou to omezení jako je kvalita odborných školení, vazby mezi trhem práce a zaměstnaností. Vláda ani nevládní organizace (dále jen NGO's) nemají natolik odborné znalosti a institucionální kapacity potřebné k efektivnímu poskytování potřebných znalostí a dovedností.¹⁸⁸

Úroveň informovanosti o problému dětské práce a zákonů, které ji zakazují, je velmi nízká. Společnost má k problému dětské práce velice lhostejný postoj, ve většině případů si ani neuvědomují, že je dětem v důsledku zapojení do práce zamezen přístup ke vzdělání nebo zdravotní péči.¹⁸⁹ Ústava Bangladéše, vyhlášená 4. 11. 1972,¹⁹⁰ odkazuje na práci, jako na právo, povinnost a věc cti pro občany schopné práce a zmocňuje stát učinit zvláštní opatření ve prospěch dětí. Bangladéšská vláda

---

¹⁸⁵ Bangladesh Bureau of Statistics (BBC).

¹⁸⁶ Srov. Quality education. [online]. [cit. 2010-04-06]. Dostupné z: <http://www.unicef.org/bangladesh/children_4862.htm>.

¹⁸⁷ Oficiální název Bangladéšská lidová republika.

¹⁸⁸ Srov. Bangladesh. [online]. [cit. 2010-22-3]. Dostupné z:

<<http://www.ilo.org/public/english/region/asro/newdelhi/ipec/responses/bangladesh/index.htm>>.

¹⁸⁹ Srov. Tamtéž.

¹⁹⁰ Srov. The World Factbook. South Asia. Bangladesh. [online]. [cit. 2010-22-3]. Dostupné z: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bg.html>>.

prostřednictvím Ministerstva práce a zaměstnanosti přezkoumala veškeré roztržité zákony související s dětskou prací s cílem stanovit jednotný věk pro přijetí do práce a zakázat angažovanost dětí v nebezpečných druzích povoláních. Podle Zákona o práci¹⁹¹ z roku 2006 je minimální věk pro přijetí dítěte do práce 14 let a 18 let pro přijetí do práce nebezpečného charakteru. Děti ve věku 12 - 14 let mohou být zapojeny do práce, která není náročná, nebezpečná a která nenarušuje vzdělání dítěte. Mezi další zákony, definující práva dětí a jejich ochranu patří Zákon o dětech z roku 1974 a pravidlech¹⁹² z roku 1976, Zákon o nevolnictví¹⁹³ z roku 2006, Zákon o potlačování násilí páchaného na ženách a dětech z roku 2000 a Zákon z roku 1990 o povinném základním vzdělání. Bangladéš mimo jiné ratifikovala Úmluvu OSN o právech dítěte; o odstranění nejhorších forem dětské práce; o noční práci mladistvých; o nejnižším věku pro vstup do zaměstnání; o nucení práci a o odstranění nucené práce.¹⁹⁴

V roce 1993 vláda přijala Národní politiku dětí a formulovala první Národní akční plán na období 1991-96. Problém dětské práce byl však rozpoznán až ve druhém Národním akčním plánu v období 1997-2002 a ve třetím akčním plánu v období 2004 až 2009 se vláda zabývala nejhoršími formami dětské práce a nyní poskytuje informace o plánovaných zásazích na další pětileté období. Ve spolupráci se Světovým potravinovým programem se vláda v roce 1993 také zaměřila na realizaci vzdělávacího programu „Food for Education“ s cílem zapojení chudých dětí a jejich rodin do vzdělávacího procesu skrze příslib týkající se zajištění potravin. Ministerstvo práce a zaměstnanosti rovněž rozběhlo projekt financovaný USAID¹⁹⁵ zaměřený na vymýcení nebezpečných druhů práce.¹⁹⁶ V roce 2004 ILO, UNICEF a Asijská rozvojová banka napomáhaly bangladéšské vládě při tvorbě Národního programu¹⁹⁷ pro eliminaci nejhorších forem dětské práce. V roce 2006 byl schválen zúčastněnými stranami, byl aktualizován a v roce 2008 byl opět schválen.¹⁹⁸

---

¹⁹¹ The Labour Act.

¹⁹² The Children Act and Children Rules.

¹⁹³ The Binder Labour Act.

¹⁹⁴ Srov. National Legislation and Policies Against Child Labour in Bangladesh. [online]. [cit. 2010-22-3]. Dostupné z: <<http://www.ilo.org/public/english/region/asro/newdelhi/ipecc/responses/bangladesh/national.htm>>.

¹⁹⁵ The United States Agency for International Development (USAID).

¹⁹⁶ Srov. National Legislation and Policies Against Child Labour in Bangladesh. [online]. [cit. 2010-22-3]. Dostupné z: <<http://www.ilo.org/public/english/region/asro/newdelhi/ipecc/responses/bangladesh/national.htm>>.

¹⁹⁷ National Time-Bound Programme for the Elimination of the worst Forms of Child Labour.

¹⁹⁸ Srov. IPEC Action in Bangladesh. [online]. [cit. 2010-03-29]. Dostupné z: <<http://www.ilo.org/public/english/region/asro/newdelhi/ipecc/responses/bangladesh/action.htm>>.

5.3.1 ILO aktivity

Bangladéš ratifikovala Úmluvu OSN o právech dítěte; o odstranění nejhorších forem dětské práce; o noční práci mladistvých; o nejnižším věku pro vstup do zaměstnání; o nucení práci a o odstranění nucené práce.¹⁹⁹

Bangladéšská vláda spolupracuje od roku 1995 s ILO prostřednictvím IPEC. V rámci účasti na programu IPEC došlo k podepsání Memoranda o porozumění, které zřídilo Národní řídicí výbor, zahrnující členy Ministerstva školství; práce a zaměstnanosti; pro záležitosti žen a dětí; sociální péče; průmyslu a obchodu; sociální péče; textilní výroby; zahraničních věcí, dále se týká členů NGO's, majitelů a pracovníků organizací, zástupců ILO a UNICEF. Program je zaměřen na celkový rozvoj země, prostřednictvím budování kapacit zaměstnanců a pracovníků vlády, organizací, NGO's a jiných partnerů ze sociální oblasti, kterých se dětská práce týká a kteří se podílejí na jejím postupném odstraňování ze společnosti. První fáze proběhla v letech 1995-99. Do 75 programů bylo zapojeno, ať přímo nebo nepřímo, přes 50.000 dětí. Cílem bylo zjistit a navrhnout strategie a funkční modely pro boj proti dětské práci. Počáteční intervence zahrnovala rozsáhlé analýzy situace dětské práce v Bangladéši, prevence vstupu dětí na trh práce, odvolání dětí z nebezpečných druhů práce a poskytnout jim možnost rehabilitace, dále se jednalo o monitoring pracovních míst, zvyšování povědomí a budování kapacit v partnerských organizacích. Mezi modely, které se podílely na efektivním odstraňování dětské práce patří přístup zaměřený na určité odvětví. V rámci projektu byl tento přístup testován v textilním průmyslu. Probíhala opatření jako prověřování, pravidelné kontroly a dohlížení, zda v tomto druhu průmyslu nejsou zaměstnávány děti. Tento způsob byl velice prospěšný v několika směrech, nejen že byly děti odnímány přímo z továren, ale zvýšilo se také povědomí ve společnosti o zákazu jejich zaměstnávání. Do roku 2003 ukončil IPEC menší zkušební programy a soustředí se na rozsáhlé projekty, které se týkají určité zeměpisné oblasti, určitého odvětví, jednotlivých geografických regionů nebo kombinaci několika regionů, při kterých jsou využívány specifické přístupy v souvislosti s jejich potřebami. V roce 2000 byly zahájeny tři rozsáhlé projekty, soustředěné na komplexní opatření při řešení nejhorších forem dětské práce v různých nebezpečných odvětvích. Strategie zahrnovala

---

¹⁹⁹ Srov. National Legislation and Policies Against Child Labour in Bangladesh. [online]. [cit. 2010-22-3]. Dostupné z: <<http://www.ilo.org/public/english/region/asro/newdelhi/ipec/responses/bangladesh/national.htm>>.

mobilizaci rodin a komunit proti dětské práci, poskytování neformálního vzdělání bývalým dětským pracovníkům; poskytování neformálního vzdělání, které v sobě zahrnovalo dosažení vzdělání formálního; poskytování rodinám nové možnosti příjmů skrze školení a přístupu k úvěrům.

5.3.2 UNICEF aktivity

Prostřednictvím neformálního vzdělávání²⁰⁰ realizoval UNICEF projekt s názvem Urban Hard-to-Reach. Projekt se prostřednictvím neformálního vzdělávání (dále jen NFE) zaměřil na řešení potřeb znevýhodněných dětí včetně dětí, které jsou zapojeny v pracovním procesu. Projekt probíhal v šesti metropolitních městech. Jeho cílem je zahrnutí absolventů NFE do formálního základního vzdělání.²⁰¹

5.4 Situace - Srí Lanka

Podle národního průzkumu žije na Srí Lance okolo milionu ekonomicky aktivních dětí. Toto číslo zahrnuje jak pracující děti navštěvující školy nebo vzdělávací instituce, tak děti, které jsou zapojeny do práce, ale školu nenavštěvují. Téměř 26 % tzn. 234, 618 dětem se nedostává vzdělání. Více než polovina dětí vykonává činnosti týkající se zemědělství. Ve městech jsou děti zaměstnány jako prodavači nebo jako předváděči výrobků. Děti jsou zapojovány do obchodu s dětmi, jsou obětmi komerčního sexuálního zneužívání, na severovýchodě země jsou najímány jako dětská vojska do ozbrojených konfliktů. Na Srí Lance žije téměř jedna pětina obyvatel pod hranicí chudoby²⁰². Proto je chudoba na Srí Lance považována za jeden z primárních důvodů výskytu dětské práce.²⁰³

---

²⁰⁰ The Directorate of Non-Formal Education.

²⁰¹ Srov. Other initiatives against child labour. [online]. [cit. 2010-04-06]. Dostupné z: <<http://www.ilo.org/public/english/region/asro/newdelhi/ipec/download/bangladesh.pdf>>.

²⁰² 1 USD na den.

²⁰³ Srov. Sri Lanka. [online]. [cit. 2010-03-29]. Dostupné z: <<http://www.ilo.org/public/english/region/asro/newdelhi/ipec/responses/srilanka/index.htm>>.

Srí Lanka má vlastní právní systém a legislativní opatření, kterým může regulovat situaci v otázkách dětské práce. Podle Ústavy z roku 1978 se stát zavazuje k prosazování zvláštní péče pro děti a mládež, aby byl zajištěn jejich celkový rozvoj, a to rozvoj fyzický, duševní, morální, náboženský a sociální. Dále se Ústava zavazuje chránit děti a mladistvé před diskriminací a vykořisťováním. Dále zaručuje právo k bezplatnému přístupu ke vzdělání v případě, že dítě není zapojeno v žádném nebezpečném druhu práce. V roce 1999 byla zvýšena minimální hranice pro vstup do zaměstnání podle Zákona o zaměstnanosti žen, mladistvých a dětí z roku 1956 na 14 let. Ministerstvo práce může poskytnout odškodnění zaměstnanci, který se stal obětí zaměstnavatele, který porušoval hranici minimálního věku pro vstup do zaměstnání. V roce 2006 byl pozměněn trestní zákoník tak, aby zahrnoval mezinárodní normy, stanovené Úmluvou ILO na odstranění nejhorších forem dětské práce. Díky změně je nyní považováno za trestný čin obchodování s dětmi, vykořisťování, a nábor dětí do ozbrojených konfliktů. Ve stejném roce došlo také ke změně některých právních předpisů, které nyní opravňují Ministerstvo práce přijímat zákony, které zakazují zaměstnávání dětí v nebezpečných formách dětské práce. Co se školní docházky týče, je podle nařízení z roku 1997 a vzdělávacího předpisu z roku 1940 povinná pro všechny děti Srí Lanky ve věku 5 – 14 let.²⁰⁴

Od roku 1994 si vláda Srí Lanky stanovila za vysoce prioritní oblast ochranu dětí, která se týká fyzického a sexuálního zneužívání, ochrany před vykořisťováním a před najímáním do ozbrojených konfliktů. V roce 1996 byl zřízen úřad²⁰⁵ pro prevenci a kontrolu zneužívání dětí, který dal vzniknout Národnímu úřadu ochrany dětí (dále jen NCPA). NCPA byl založen v roce 1999, jehož základním cílem je eliminace zneužívání dětí ve všech možných formách a projevech. Velmi často je zneužívání dětí důsledkem obchodu s lidmi. NCPA je přední národní agenturou, která mimo jiné řídí snahy proti obchodování s lidmi. Zahrnuje příslušná ministerstva, provinční úřady, soukromé a veřejné organizace a v neposlední řadě také místní autority. Působí ve čtyřech hlavních oblastech, a to v oblasti ochrany, advokacie²⁰⁶, rehabilitace a právních reforem. Srí Lanka je signatářem některých mezinárodních úmluv, mezi které patří Úmluva ILO o odstranění nejhorších forem dětské práce, Úmluva ILO o minimálním věku pro vstup

---

²⁰⁴ Srov. National Legislation and Policies Against Child Labour in Sri Lanka. [online]. [cit. 2010-03-30]. Dostupné z:

<<http://www.ilo.org/public/english/region/asro/newdelhi/ipecc/responses/srilanka/national.htm>>.

²⁰⁵ Presidenta Task Force.

²⁰⁶ Obhajoba.

do zaměstnání, Úmluva ILO o nucené práci, Úmluva ILO o odstranění nucené práce a Úmluva OSN o právech dítěte.²⁰⁷

5.4.1 ILO aktivity

S podporou mezinárodního programu ILO IPEC, NCPA iniciovala vznik jednotky proti obchodování s lidmi. Díky ratifikaci Úmluvy ILO o odstranění nejhorších forem dětské práce v roce 2001 byl vypracován Národní akční plán²⁰⁸ za účelem boje proti obchodování s dětmi s cílem sexuálního a pracovního vykořisťování. Jako prioritní záležitost započalo v roce 2002 Ministerstvo práce a zaměstnanosti vyvíjet snahy pro vypracování národní politiky a akčního plánu na odstranění nejhorších forem dětské práce a aby mohly být snahy realizovány, o spolupráci požádaly ILO. Mahinda Chinthanaya je název desetiletého plánu rozvoje²⁰⁹, který představila vláda v roce 2006. Je to jeden z předních dokumentů týkající se rozvojové politiky země. Problematika dětské práce je zde členěna do několika kapitol. Velký důraz je kladen na sektor plantážnictví, který se týká dětských pracovníků v domácnostech, v menších továrnách a obchůdcích. V roce 2007 byl předložen Národní akční plán a Politika zaměstnanosti mladistvých za účelem veřejného komentáře a zpětných vazeb. Tato politika klade velký důraz při odstraňování dětské práce na přístup ke kvalitnímu vzdělání.²¹⁰

V rámci mezinárodní spolupráce s programem ILO IPEC došlo k podepsání Memoranda o porozumění, a to v roce 1997. Byl vytvořen Národní řídicí výbor za účelem sledování taktéž vytvořeného Národního programu. Výbor je složen z 20 členů, většinou jde o partnery z nevládního sektoru. Výboru předsedá ministr práce. V rámci Národního programu bylo realizováno 15 akčních programů se zaměřením na preventivní opatření a začleňování dětských pracovníků. IPEC se zasazuje o preventivní opatření proti výpadku dětí ze škol, obchodování s dětmi včetně sexuálního zneužívání dívek, dětské práci v domácnostech a plantážích. V posledních letech se z nevelkých

---

²⁰⁷ Srov. National Legislation and Policies Against Child Labour in Sri Lanka. [online]. [cit. 2010-03-30]. Dostupné z:

<<http://www.ilo.org/public/english/region/asro/newdelhi/ipec/responses/srilanka/national.htm>>.

²⁰⁸ National Plan of Action (NPA).

²⁰⁹ Ten Year Development Plan.

²¹⁰ Srov. National Legislation and Policies Against Child Labour in Sri Lanka. [online]. [cit. 2010-03-30]. Dostupné z:

<<http://www.ilo.org/public/english/region/asro/newdelhi/ipec/responses/srilanka/national.htm>>.

a roztržštěných projektů vyvinuly komplexnější a interdisciplinární aktivity, týkající se obchodu s dětmi, domácí práce dětí a dětí ovlivněných válkou.²¹¹

5.4.2 UNICEF aktivity

UNICEF se na Srí Lance zaměřil především na problém dětských vojáků, ale stejně tak na děti pracující v domácnostech. Byl také proveden výcvik policejních složek v oblasti práv dítěte.²¹²

V roce 2008 byl podepsán akční plán za účelem definitivního ukončení nábory dětí do ozbrojených konfliktů a propuštění všech dětí doposud zapojených za předpokladu následné pomoci a opětovného začlenění do společnosti. Akční plán podepsali zástupci UNICEF, vlády Srí Lanky a separatistické frakce z povstaleckých skupin tamilských Tygrů²¹³. Tento politický závazek stanovuje účinné řešení problému využívání a najímání dětských vojáků. Akční plán je převáděn do konkrétních opatření. Mluvčí UNICEF na Srí Lance James Elder říká, že: „*UNICEF pracuje s komunitami, za účelem prohloubení znalostí o negativních účincích na děti při jejich nábory*“. UNICEF také shromažďuje zprávy z rodin, jejichž děti byly přijaty do ozbrojených konfliktů a zasazuje se o jejich propuštění, dále podporuje neintegraci dětských vojáků zpět do vlastních rodin a komunit prostřednictvím školení, vzdělávacích projektů, psychosociální podpory a odborného vzdělávání. Již během prvního měsíce realizace plánu se UNICEF podařilo znova začlenit více než 3 500 dětí spojených s ozbrojenými skupinami.²¹⁴

O rok později, v roce 2009 zahájil UNICEF ve spolupráci s vládou a prezidentem Srí Lanky v rámci národního programu řešení problému dětských vojáků kampaň s názvem Bring Back the Child zaměřenou na prevenci a zastavení nábory dětí do ozbrojených konfliktů a podporující propuštění všech doposud přijatých dětí. Je to multimediální iniciativa zaměřená na ozbrojené skupiny, ohrožené komunity

---

²¹¹ Srov. IPEC Action in Sri Lanka. [online]. [cit. 2010-03-30]. Dostupné z: <<http://www.ilo.org/public/english/region/asro/newdelhi/ipec/responses/srilanka/action.htm>>.

²¹² Srov. Other Initiatives against Child Labour. [online]. [cit. 2010-04-06]. Dostupné z: <<http://www.ilo.org/public/english/region/asro/newdelhi/ipec/download/srilanka.pdf>>.

²¹³ Tamil Makkal Viduthalai Pulikal (TMVP), s anglickým názvem Tamileela Peoples Liberation Tigers, Tamilští Tygři jsou militantní národní organizací, která vede násilnou separatistickou kampaň proti vládě Srí Lanky.

²¹⁴ Srov. Action Plan on ending the recruitment of child soldiers signed in Sri Lanka. [online]. [cit. 2010-04-06]. Dostupné z: <http://www.unicef.org/infobycountry/sri_lanka_46866.html>.

a postižené děti. Kampaň je realizována ruku v ruce s poskytováním rehabilitačních služeb a neintegrací dětí, které byly propuštěny ozbrojenými skupinami.²¹⁵

---

²¹⁵ Srov. „Bring Back the Child“: UNICEF and Sri Lanka launch media campaign on child soldiers. [online]. [cit. 2010-04-06]. Dostupné z: <http://www.unicef.org/infobycountry/sri_lanka_48286.html>.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo dokázat, že posazování lidských práv výrazně zlepšuje situaci pracujících dětí. Ve své práci jsem na příkladu významných organizací OSN ukázala, že prosazování lidských práv zásadním způsobem zlepšuje situaci dětí, které jsou zapojeny do pracovního procesu. V důsledku prosazování lidských práv se snižují sociální dopady jak na dítě samotné. Tak třeba i na okolní společnost.

Porušování lidských práv je závažným problémem mnoha zemí světa. Na sociální práci lze také nahlížet z pohledu lidských práv, jelikož klíčovým principem pro sociální práci je princip lidských práv a sociální spravedlnosti. V bakalářské práci jsem se zaměřila na porušování lidských práv v důsledku dětské práce. Nejčastěji jsou děti zaměstnávány v pracovních odvětvích, jako jsou zemědělství, rybolov, lesnictví nebo myslivectví. Dále pracují v průmyslu, domácnostech, využívány jsou také v nejhorších formách dětské práce, jako jsou zapojování dětí do ozbrojených konfliktů, dobývání nerostných surovin, obchodování s dětmi a komerční sexuální zneužívání dětí. Mezi příčiny dětské práce patří chudoba, která může stejně tak být i důsledkem dětské práce, strukturální sociální nerovnosti, zaostalý vzdělávací systém, tradice a také zadlužování rodičů, kteří nejsou schopni své dluhy splácet a tak jejich splácení připadne dětem. Mezi nezasvěcenými lidmi panuje v souvislosti s dětskou prací několik mylných představ. Někteří lidé si např. myslí, že: chudoba je jediným a hlavním důvodem dětské práce; dětský plat je pro rodinu nezbytný; pro děti je práce důležitější nežli vzdělání; k odstranění dětské práce postačí děti propustit z pracovního procesu nebo odstranit nejhorší formy dětské práce. Aby bylo možné problém dětské práce řešit komplexně a efektivně, je třeba uvést tyto mylné představy nezasvěcených lidí na pravou míru. Jelikož vyspělé společnosti hrají roli konzumentů služeb a výrobků dětí, je třeba, aby byly o problému v celé jeho šíři dostatečně informovány. Dětská práce působí negativně jak na vývoj dítěte, tak na celou společnost. V důsledku zapojování dětí do práce se ve společnosti zvyšuje nezaměstnanost a s nezaměstnaností úzce spojená chudoba. Zaměstnavatel při výběru upřednostní dětské pracovníky před dospělými, jelikož pro něj představují levnější a flexibilnější pracovní sílu. Děti, které díky práci nemají možnost se vzdělávat se v budoucnu stávají nekvalifikovanou a nigramotnou pracovní

silou, tím pádem klesá celková úroveň společnosti. Ve společnosti klesá úroveň služeb a zdravotnictví. Bez vzdělaného obyvatelstva se ve společnosti mnohem hůře buduje demokracie.

Mezi nejvýznamnější dokumenty týkající se lidských práv a práv dítěte patří Všeobecná deklarace lidských práv a Charta OSN, Deklarace práv dítěte, Úmluva o právech dítěte. Lidským právům se ve své encyklice *Caritas in veritate* věnuje také papež BENEDIKT XVI., který upozorňuje na jednotu práv a povinností, a také se zabývá porušováním důstojnosti lidské práce. Mezinárodní mechanismy kontroly lidských práv se dělí na techniky soudního a mimosoudního typu. Techniky soudního typu jsou málo běžné avšak umožňují rozhodnutí vydaná podle práva a právně závazná. Nabízejí účinnou záruku lidských práv a činí individuální stížnosti smysluplnými. Techniky mimosoudního typu nemají závaznou povahu a nikdy nevyústí v právně závazná rozhodnutí. Patří mezi ně např. uvalení embarga nebo zákaz pro jednotlivé státy, aby danému státu odpouštěly dluhy.

I když v některých rozvojových zemích existují opatření, která dětskou práci zakazují, stále dochází k zaměstnávání obrovského počtu dětí. Tak tomu je i v Indii, Bangladéši a na Srí Lance. V zemích buďto legislativa zaručující ochranu lidských práv neexistuje nebo je zastaralá a nefunkční nebo právní instrumenty nejsou právně závazné. I když je v zemi zaveden platný legislativní rámec ochrany lidských práv, vláda nemá dostatek prostředků, aby zajistila plně funkční mechanismy ochrany a vymáhání lidských práv. I přes existující legislativu hledají někteří zaměstnavatelé způsoby, jak zákony a nařízení obejít nebo zneužívají jejich nedostatků. Mnohdy také vláda vydá nařízení, které se sice týká dětské práce, ale výslovně ji nezakazuje. Mezi nejčastěji porušovaná práva v důsledku dětské práce patří právo na osobní rozvoj, čímž se rozumí právo na vzdělání, svobodu myšlení a náboženství a přístup k informacím; právo na zdravotní péči, právo na hru a zábavu, dále právo na ochranu proti všem formám krutosti, vykořisťování a zneužívání a svévolnému oddělení od rodiny.

Některé mezinárodní organizace OSN, zvláště pak ILO a UNICEF, se z velké části podílejí na podpoře lidských práv a eliminaci dětské práce ve světě. V rámci ILO byl v roce 1992 vytvořen Mezinárodní program na odstranění dětské práce s cílem postupně odstraňovat dětskou práci prostřednictvím posilování kapacit v daných zemích a podpory celosvětového hnutí k boji proti dětské práci.

Seznam použitých zdrojů

Literatura:

- BENEDIKT XVI., Caritas in veritate. Karmelitánské nakladatelství. Kostelní vydří: 2009, 109 s. ISBN 9788071954149.
- ČAČKA, Otto. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících a faktory optimalizace*. Doplněk. Brno: 2000, 378 s. ISBN 80-7239-060-0.
- DONNELLY, Jack. *Human Rights, Democracy and Development. Human Rights Quarterly*. [online].1999,Vol.21,Is.3,s.608-632[cit.2009-04-20].Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/pdfplus/762667.pdf>.
- HANÁKOVÁ, Veronika. *Dětská práce v Indii*. Olomouc, 2008. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Přírodovědecká fakulta, Katedra rozvojových studií. 2008-31-7.
- HAVRDOVÁ, Zuzana. *Kompetence v praxi sociální práce*. Osmium. Praha: 1999, 165 s. ISBN 80-902081-8-5.
- HENDRYCH, Dušan, a kol.: *Právníký slovník*. 1. vyd. C.H.Beck, Praha: 2001. 1189 s. ISBN 80-7179-360-4. - diplomová práce
- CHAUBEY, Jay, et al. *Child Labour, Education and Policy options*. UNICEF. New York: 2007, 48 s. ISBN nevedeno..
- International Labour Organisation. The ILO at a Glance*. International Labour Office. Geneva: 2007, 20 s. [online]. [cit. 2010-03-22]. Dostupné z [www: <http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---webdev/documents/publication/wcms_082367.pdf>](http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---webdev/documents/publication/wcms_082367.pdf). ISBN 978-92-2-118961-9.
- International Labour Organisation. Training Manual to fight Trafficking in Children for Labour, Sexual and other Forms of Exploitation. Understanding child trafficking*. International Labour Office. Geneva: 2009, 56 s. [online]. [cit. 2010-03-29]. Dostupné z [www: <http://www.ilo.org/ipecc/areas/Traffickingofchildren/lang-en/WCMS_111537/index.htm>](http://www.ilo.org/ipecc/areas/Traffickingofchildren/lang-en/WCMS_111537/index.htm). ISBN 9789221220718.

- International Labour Organisation. Training Manual to fight Trafficking in Children for Labour, Sexual and other Forms of Exploitation. Facilitators' Guide.* International Labour Office. Geneva: 2009, 124 s. [online]. [cit. 2010-03-03]. Dostupné z www: <http://www.ilo.org/ipecc/areas/Traffickingofchildren/lang--en/WCMS_111537/index.htm>. ISBN 9789221220718.
- KANE, June. *Helping Hands and Shackled lives? Understanding Child Domestic Labour and Responses to it.* International Labour Organisation. Geneva: 2004, 122 s. ISBN 92-2-115747-4.
- KNYTLOVÁ, Tereza. *Lidská práva a problematika jejich porušování ve vybraných rozvojových zemích.* Olomouc, 2009. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Přírodovědecká fakulta, Katedra rozvojových studií. 2009-10-8.
- LANGMEIER, Josef, KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie.* Grada publishing. Praha: 1998, 343 s. ISBN 80-7169-195-X.
- MALÁ, Eva, et al. *Sexuálně zneužívané děti.* Psychiatrické centrum. Praha: 1995, 128 s. ISBN 80-8512-199-9.
- Other initiatives against child labour. Child Labour and responses.* International Labour Office. [online]. [cit. 2010-04-06]. Dostupné z www: <<http://www.ilo.org/public/english/region/asro/newdelhi/ipecc/download/india.pdf>>.
- Other initiatives against child labour. Child Labour and Responses.* International Labour Office. [online]. [cit. 2010-04-06]. Dostupné z www: <<http://www.ilo.org/public/english/region/asro/newdelhi/ipecc/download/bangladesh.pdf>>.
- Other Initiatives against Child Labour. Child Labour and Responses.* International Labour Office. [online]. [cit. 2010-04-06]. Dostupné z www: <<http://www.ilo.org/public/english/region/asro/newdelhi/ipecc/download/srilanka.pdf>>.
- SUDRE, Frédéric. *Mezinárodní a evropské právo lidských práv.* Masarykova Univerzita. Brno: 1997, 364 s. ISBN 80-2101-485-7.
- ŠILHÁNOVÁ, Libuše. *Besedy o lidských právech se žáky 8. a 9. roč. základních škol a se studenty středních škol a učilišť.* Český helsinský výbor. 1. vyd. Praha, 1999, 72 s. ISBN 80-902393-7-4.
- ŠTURMA, Pavel. *Implementace lidských práv a mezinárodní kontrolní mechanismy.* 1. vyd. Vodnář, Praha: 1999, 216 s. ISBN 80-85889-28-5.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.* Karolinum. Praha: 1997, 353 s. ISBN 80-7184-317-2.

VANÍČKOVÁ, Eva, et al. *Sexuální zneužívání dětí II. díl.* Karolinum. Praha: 1999, 81 s. ISBN 80-7184-878-6.

ZOUBEK, Vladimír. *Lidská práva – globalizace – bezpečnost.* Aleš Čeněk. 1. vyd. Plzeň: 2007, 510 s. ISBN 978-80-7380-026-0.

Prameny:

Deklarace práv dítěte. Dostupné z *www*: <<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/deklarace-prav-ditete.pdf>>.

Úmluva o nejnižším věku pro vstup do zaměstnání. Dostupné z *www*: <http://www.stopdetskepraci.cz/download/pdf/documents_4.pdf>.

Všeobecná deklarace lidských práv. Dostupné z *www*: <<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>>.

Zákon č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte. Dostupné z *www*: <<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>> 1>.

Zákon č. 209/1992 Sb., o Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Dostupné z *www*:

<<http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2005020107>>.

Zákon č. 231/1998 Sb., o Úmluvě mezinárodní organizace práce o odstranění nucené práce. Dostupné z *www*:

<<http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2004011902>>.

Zákon č. 90/2002 Sb., o Úmluvě Mezinárodní organizace práce o zákazu a opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce. Dostupné z *www*:

<<http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2005020128>>.

Ostatní zdroje:

Amnesty international. První kroky. Metodická příručka pro výchovu k lidským právům.

Úmluva o právech dítěte s komentářem. [online]. [cit. 2.2.2010]. Dostupné z
www: <<http://www.amnesty.cz/vychova/dokument.php?idPart=1>>.

Central Intelligence Agency. The World Factbook. South Asia. Bangladesh. [online].

[cit. 2010-22-3]. Dostupné z www:

<<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bg.html>>.

Český výbor pro UNICEF. Dětská práce. [online]. 2004-2010 [cit. 2010-02-02].

Dostupné z www: <<http://www.unicef.cz/index.php?pg=2&id=80&zp=17>>.

Člověk v tísní. Rozvojové cíle tisíciletí. [online]. 2007 [cit. 2010-03-02]. Dostupné z

www: <http://www.rozvojovka.cz/rozvojove-cile-tisicileti_228_8.htm>.

Člověk v tísní. Stop dětské práci – je lepší chodit do školy. [online]. [cit. 2010-02-02].

Dostupné z www:

<<http://www.stopdetskepraci.cz/index.php?id=173&idp=189>>.

Člověk v tísní. Stop dětské práci – je lepší chodit do školy. Mýty o dětské práci. [online].

[cit. 2010-03-31]. Dostupné z www:

<<http://www.stopdetskepraci.cz/index.php?id=174&idp=204>>.

Člověk v tísní. Stop dětské práci – je lepší chodit do školy. Řešení. [online]. [cit. 2010-

03-04]. Dostupné z www: <<http://www.stopdetskepraci.cz/index.php?id=174>>.

Evropská komise. Evropská unie v České republice. Stop dětské práci – co by měla

Evropská unie udělat. [online]. 2009 [cit. 2010-03-02]. Dostupné z www:

<http://ec.europa.eu/ceskarepublika/news/081119_cs.htm>.

Global March Against Child Labour. Myths associated with Child Labour. [online].

2009 [cit. 2010-03-31]. Dostupné z www:

<http://www.globalmarch.org/resourcecentre/child_labour/index.php>.

Child Labour: Exploitation of Children in the Workplace. History of Child Labour.

[online]. 1996 [cit. 2010-04-05]. Dostupné z www:

<<http://www.earlham.edu/~pols/globalprobs/children/Laila.html>>.

Informační centrum OSN v Praze. Aktivní dohled na dodržování lidských práv

prostřednictvím smluvně stanovených orgánů a zvláštních zpravodajů. [online].

1996-2010 [cit. 1.2.2010]. Dostupné z www:

<<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=546>>.

- Informační centrum OSN v Praze. Lidská práva.* [online]. 2005 [cit. 1.2.2010].
Dostupné z www: <<http://www.osn.cz/lidska-prava/>>.
- Informační centrum OSN v Praze. Lidská práva. Podpora a ochrana lidských práv.*
[online]. 1996-2010 [cit. 1.2.2010]. Dostupné na: <<http://www.osn.cz/lidska-prava/?kap=29>>.
- Informační centrum OSN v Praze. O OSN.* [online]. 1996-2010 [cit. 2.2.2010].
Dostupné z www: <<http://www.osn.cz/system-osn/o-osn/>>.
- Informační centrum vlády ČR. Deklarace práv člověka a občana.* [online]. [cit. 1.2.2010]. Dostupné z www: <<http://icv.vlada.cz/cz/tema/deklarace-prav-cloveka-a-obcana-60939/tmplid-560/>>.
- Inter – American Commission on Human Rights. Organisation of American states. What is the IACHR?* [online]. [cit. 2010-01-02]. Dostupné z www:
<<http://www.cidh.oas.org/what.htm>>.
- International Labour Organisation. About child labour.* [online]. 1996-2010 [cit. 2010-02-02]. Dostupné z www: <<http://www.ilo.org/ipec/facts/lang--en/index.htm>>.
- International Labour Organisation. About the ILO.* [online]. 1996-2010 [cit. 2010-03-22]. Dostupné z www: <http://www.ilo.org/global/About_the_ILO/lang--en/index.htm>.
- International Labour Organisation. Action against Child Labour.* [online]. 1996-2010 [cit. 2010-03-22]. Dostupné z www: <<http://www.ilo.org/ipec/Action/lang--en/index.htm>>.
- International Labour Organisation. Asia and the Pacific.* [online]. 1996-2010 [cit. 2010-03-03]. Dostupné z www:
<<http://www.ilo.org/ipec/Regionsandcountries/Asia/lang--en/index.htm>>.
- International Labour Organisation. Bangladesh.* [online]. 1996-2010 [cit. 2010-22-3].
Dostupné z www:
<<http://www.ilo.org/public/english/region/asro/newdelhi/ipec/responses/bangladesh/index.htm>>.
- International Labour Organisation. Child Labour by Sectors.* [online]. [cit. 2010-01-02]. Dostupné z: <<http://www.ilo.org/ipec/areas/lang--en/index.htm>>.
- International Labour Organisation. Child labour.* [online]. 1996-2010 [cit. 2010-03-02]. Dostupné z www: <http://www.ilo.org/global/Themes/Child_Labour/lang--en/index.htm>.

- International Labour Organisation. IPEC Action in Bangladesh.* [online]. 1996-2010 [cit. 2010-03-29]. Dostupné z www: <<http://www.ilo.org/public/english/region/asro/newdelhi/ipec/responses/bangladesh/action.htm>>.
- International Labour Organisation. IPEC Action in Sri Lanka.* [online]. 1996-2010 [cit. 2010-03-30]. Dostupné z www: <<http://www.ilo.org/public/english/region/asro/newdelhi/ipec/responses/srilanka/action.htm>>.
- International Labour Organisation. IPEC Worldwide.* [online]. 1996-2010 [cit. 2010-03-22]. Dostupné z www: <<http://www.ilo.org/ipec/programme/IPECintheField/lang--en/index.htm>>.
- International Labour Organisation. National Legislation and Policies Against Child Labour in India.* [online]. 1996-2010 [cit. 2010-03-25]. Dostupní z www: <<http://www.ilo.org/public/english/region/asro/newdelhi/ipec/responses/india/national.htm>>.
- International Labour Organisation. National Legislation and Policies Against Child Labour in Bangladesh.* [online]. 1996-2010 [cit. 2010-22-3]. Dostupné z www: <<http://www.ilo.org/public/english/region/asro/newdelhi/ipec/responses/bangladesh/national.htm>>.
- International Labour Organisation. National Legislation and Policies Against Child Labour in Sri Lanka.* [online]. 1996-2010 [cit. 2010-03-30]. Dostupné z www: <<http://www.ilo.org/public/english/region/asro/newdelhi/ipec/responses/srilanka/national.htm>>.
- International Labour Organisation. Other initiatives against child labour.* [online]. 1996-2010 [cit. 2010-04-06]. Dostupné z www: <<http://www.ilo.org/public/english/region/asro/newdelhi/ipec/download/india.pdf>>.
- International Labour Organisation. Other Initiatives against Child Labour.* [online]. 1996-2010 [cit. 2010-04-06]. Dostupné z www: <<http://www.ilo.org/public/english/region/asro/newdelhi/ipec/download/bangladesh.pdf>>.
- International Labour Organisation. Other Initiatives against Child Labour.* [online]. 1996-2010 [cit. 2010-04-06]. Dostupné z www:

<<http://www.ilo.org/public/english/region/asro/newdelhi/ipecc/download/srilanka.pdf>>.

International Labour Organisation. Sri Lanka. [online]. 1996-2010 [cit. 2010-03-29].

Dostupné z www:

<<http://www.ilo.org/public/english/region/asro/newdelhi/ipecc/responses/srilanka/index.htm>>.

International Labour Organisation. The Programme. [online]. 1996-2010 [cit. 2010-03-

22]. Dostupné z www: <<http://www.ilo.org/ipecc/programme/lang--en/index.htm>>.

International Labour Organisation. Training Manual to fight Trafficking in Children for Labour, Sexual and other Forms of Exploitation. Facilitators' Guide.

[online]. 1996-2010 [cit. 2010-03-03]. Dostupné z www:

<http://www.ilo.org/ipecc/areas/Traffickingofchildren/lang--en/WCMS_111537/index.htm>.

International Labour Organisation. Training Manual to fight Trafficking in Children for Labour, Sexual and other Forms of Exploitation. Understanding Child Trafficking. [online]. 1996-2010 [cit. 2010.03-03]. Dostupné z www:

<http://www.ilo.org/ipecc/areas/Traffickingofchildren/lang--en/WCMS_111537/index.htm>.

International Labour Organisation. Worst forms of child labour. [online]. 1996-2010

[cit. 2010-01-02]. Dostupné z www: <

<http://www.ilo.org/ipecc/facts/WorstFormsofChildLabour/lang--en/index.htm>>.

Konzumenti. cz. Dětská práce a její příčiny. [online]. 2009 [cit. 2010-02-02]. Dostupné

z www: <<http://www.konzumenti.cz/detska-prace.html>>.

Model United Nations of the Far West. Draft Guiding Principles for Policing and

Enforcement of Child Labour Laws. [online]. 2006 [cit. 2010-22-3]. Dostupné z

www: <<http://www.munfw.org/archive/50th/ilc2.htm>>.

Scholastic. History of Child Labour. [online]. 1996-2010 [cit. 2010-04-05]. Dostupné z

www: <<http://content.scholastic.com/browse/article.jsp?id=5428>>.

The Victorian Web. Child Labour. [online]. 2008 [cit. 2010-04-05]. Dostupné z www:

<<http://www.victorianweb.org/history/hist8.html>>.

Úmluva o právech dítěte. [online]. [cit. 3.2.2010]. Dostupný z www:

<http://www.detskaprava.cz/pedagog/opravech_umluva.asp>.

- UNICEF. „Bring Back the Child“: UNICEF and Sri Lanka launch Media Campaign on Child Soldiers.* [online]. [cit. 2010-04-06]. Dostupné z www: <http://www.unicef.org/infobycountry/sri_lanka_48286.html>.
- UNICEF. Action Plan on Ending the Recruitment of Child Soldiers signed in Sri Lanka.* [online]. 2008 [cit. 2010-04-06]. Dostupné z www: <http://www.unicef.org/infobycountry/sri_lanka_46866.html>.
- UNICEF. Bangladesh. Quality education.* [online]. [cit. 2010-04-06]. Dostupné z www: <http://www.unicef.org/bangladesh/children_4862.htm>.
- UNICEF. Co je UNICEF?* [online]. 2004-2010 [cit. 2010-03-22]. Dostupné z www: <<http://www.unicef.cz/index.php?pg=2&id=22&zp=1>>.
- UNICEF. Focus Area.* [online]. [cit. 2010-05-02]. Dostupné z www: <<http://www.unicef.org/whatwedo/index.html>>.
- UNICEF. Child Protection from Violence, Exploitation and Abuse. Child Trafficking.* [online]. 2010 [cit. 2010-03-29]. Dostupné z www: <http://www.unicef.org/protection/index_exploitation.html>.
- UNICEF. India. Fighting Child Labour in Cotton Mills.* [online]. [cit. 2010-04-06]. Dostupné z www: <http://www.unicef.org/india/resources_1733.htm>.
- UNICEF. Úmluva o právech dítěte.* [online]. [cit. 1.2.2010]. Dostupné z www: <<http://www.unicef.cz/index.php?pg=2&id=31&zp=17>>.
- University of Iowa Labour Centre. Child Labour Public Education Project. Cause of Child Labour.* [online]. [cit. 2010-01-01]. Dostupné z www: <http://www.continuetolearn.uiowa.edu/laborctr/child_labor/about/causes.html>
- University of Iowa Labour Centre. Child Labour Public Education Project. What is Child Labour?* [online]. [cit. 2010-03-29]. Dostupné z www: <http://www.continuetolearn.uiowa.edu/laborctr/child_labor/about/what_is_child_labor.html>.
- University of Iowa Labour Centre. Child Labour Public Education Project. Child Labour in U.S. History.* [online]. [cit. 2010-04-05]. Dostupné z www: <http://www.continuetolearn.uiowa.edu/laborctr/child_labor/about/us_history.html>.
- University of Iowa Labour Centre. Child Labour Public Education Project. Injuries among Young Workers.* [online]. [cit. 2010-04-07]. Dostupné z www: <http://www.continuetolearn.uiowa.edu/laborctr/child_labor/about/health_issues.html>.

University of Iowa Labour Centre. Child Labour Public Educational Project. Health Issues. [online]. [cit. 2010-03-03]. Dostupné z www: <http://www.continuetolearn.uiowa.edu/laborctr/child_labor/about/health_issues.html>.

Vláda České republiky. Deklarace práv dítěte. [online]. [cit. 2009-10-12]. Dostupné z www: <<http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/tema/deklarace-prav-ditete-63749/>>.

Seznam příloh

Příloha č. 1

Děti hledající recyklovatelné odpadky - Bangladéš.

Výroba šperků – Indie.

Sirkárna – Indie.

Leštění drahokamů – Indie.

Těžba břidlice – Indie.

Textilní průmysl – Indie.

Dětská prostituce – Indie.

Balení produktů – Indie.

Zdroj: *International Labour Organisation. Department of Communication. Photo Gallery.* Dostupné z www:
<<http://www.ilo.org/public/english/region/asro/newdelhi/ipec/gallery/index.htm>>.